

Romano & Lil

Rómsky nový list – nezávislé kultúrno-spoločenské noviny Rómov na Slovensku

2/2020

Ročník 30

Nepredajné

◆ Splnomocnenci Ábel Ravasz a Andrea Bučková. Autorkou ilustrácie je Radka Repková.

Kúsok šťastia

V tomto čísle dominujú dva rozhovory, ktorých obsahom je hlavne hľadanie riešení tzv. rómskej problematiky. Chcem ale upozorniť na kratší rozhovor, v ktorom vám predstavíme zaujímavé remeslo. O kominároch sa hovorí, že ak ich stretnete, prinesú vám šťastie. Ak budete v okolí Prešova, Vranova nad Topľou alebo Košíc, možno stretnete Lukáša Jarku, ktorý je kominárom. A možno vám jeho povolanie prinesie šťastie.

Kúsok šťastia by zrejme potrebovali aj splnomocnenci vlády pri presadzovaní svojich návrhov na zlepšenie situácie v marginalizovaných rómskych komunitách. Keď úrad pred štyrmi rokmi preberal od Petra Polláka Ábel Ravasz, napísal som, že pozícia by nemala byť politická, ale úradnícka a nemala by sa viazať na volebné obdobie. S koncom jednej vlády sa počíta aj s odchodom splnomocnenca vlády pre rómske komunity. Opatrenia, ktoré úrad

pod jeho vedením navrhuje, majú dlhší nábeh a pokiaľ sa ich účinnosť prejaví v živote marginalizovaných Rómov, ubehne zvyčajne viac, ako len štyri roky. Na presadenie zmien potrebujete aj ochotu zodpovedných rezortov počúvať návrhy na riešenia, potrebujete presvedčiť zodpovedných ľudí a samozrejme, aj v tomto celom musíte mať štipku šťastia.

V rozhovore s Ábelom Ravaszom sa venujeme korone, fungovaniu úradu, ale aj poli-

tickej participácii. V druhom rozhovore predstavujeme novú splnomocnenkyňu vlády SR pre rómske komunity Andreu Bučkovú, ktorá prevzala úrad v tom najhoršom období – v čase pandémie koronavírusu. Predstaví plány a priority úradu na najbližšie obdobie.

*Roman Čonka,
šéfredaktor Romano nevo lil*

Splnomocnenkyňa vlády Andrea Bučková:

Koronavírus ukázal, že ľudia sú ochotní pomáhať a majú otvorené oči a uši aj pre iných

Prijat' ponuku na post splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity v čase, keď Slovensko bojovalo s pandémiou, bolo určite odvážne rozhodnutie. Aj keď boli obavy, že korona najviac zasiahne marginalizované rómske komunity, nateraz sa tak nestalo. Pred splnomocnenkyňou je ale aj ďalšia veľká výzva – nové programové obdobie 2021 – 2027. Treba vymyslieť plán ako v najbližších rokoch čo najefektívnejšie minúť európske zdroje na riešenie rómskej problematiky. O boji s koronou aj o novom programovom období sme sa porozprávali s Andreou Bučkovou, splnomocnenkyňou vlády SR pre rómske komunity.

Covid-19

Úlohou úradu počas korony bolo pôsobiť hlavne v oblasti prevencie, aby nebolo nutné využiť nástroj bezpečnosti prostredníctvom polície, armády. Viete teraz vyhodnotiť a spresniť, ako vaše úsilie v spolupráci s obcami a pomáhajúcimi profesiami dopadlo?

Oblasť prevencie mala viacero úrovní, ktoré sme sa snažili súbežne plniť aktuálnym prehľadom o vývoji v jednotlivých obciach a komunitách – prostredníctvom terénneho monitorovania. Výstupy boli reportované permanentnému krízovému štábu, usmerňovaním pomáhajúcich profesií v oblasti šírenia osvetu a informovanosti hlavne tam, kde pôsobí náš úrad prostredníctvom národných projektov, priamou účasťou a spoluprácou v krízových štáboch, kooperáciou s permanentným krízovým štábom a regionálnymi úradmi verejného zdravotníctva. Myslím, že koordinačnú rolu sme dobre zvládli.

Aká bola spolupráca s obcami? S akými požiadavkami sa na vás obracali?

Vo všeobecnosti môžem skonštatovať, že bola dobrá, hoci v niektorých obciach to bolo o niečo náročnejšie. Časť obcí s nami spolupracovala len na báze sprostredkovávania informácií o aktuálnej situácii v jednotlivých komunitách. V obciach, kde úrad realizuje národné projekty zamerané na terénnu sociálnu prácu, podporu komunitných služieb a predprimárneho vzdelávania mala spolupráca aj iný rozmer, napr. pomoc pri koordinácii, usmerňovaní v oblasti osvetu, podpora pri riešení rôznych problémov, ktoré sa týkali pandémie Covid-19 a opatrení vydávaných Úradom verejného zdravotníctva SR.

Požiadavky boli rôzne – od ochranných pomôcok, cez materiál- nu a potravinovú pomoc, dočten- skú a detskú výživu vrátane žiados-

tí o pomoc pri zabezpečovaní vý- platy peňažných dávok (dávok v hmotnej núdzi, invalidných a sta- robných dôchodkov). Oslovovali nás priamo, ale taktiež zasielali in- formácie cez mapový portál, ktorý sme zverejnili na našej webovej stránke a informovali o jeho zria- dení cez všetky naše dostupné kontakty.

V lokalitách bez prístupu k pitnej vode mali obce zabezpečiť jej prísun. Ako to reálne prebiehalo? Monitorovali ste to?

Monitoring sa realizoval na den- nej báze, vrátane víkendov. Posky- toval komplexný prehľad o priebe- hu a počte otestovaných osôb, o stave ochranných pomôcok, dezinfekčných prostriedkov, počte karantenizovaných obydľí, ako aj o prístupe k základným potrebám a službám. Na všetky podnety sme sa snažili operatívne reagovať.

Situácia bola náročnejšia pre obyvateľov a rodiny v domácej izo- lácii, pričom zdrojom vody bola len studňa alebo výdajný stojan. Tam so zabezpečovaním vody po- máhali hlavne príbuzní, pomáha- júce profesie a samozrejme aj mi- movládne organizácie. Okrem ko- lízie, ktorá nastala v čase úplnej karantenizácie troch komunít v meste Krompachy, sme nezazna- menali iné prípady.

V obciach chceli pomáhať jednotlivci a mimovládne orga- nizácie. Aj preto ste spustili ma- pový portál na koordináciu po- mocí pre marginalizované ko- munity. Splnil portál svoj účel?

Rada by som spresnila, že zmyslom koordinácie je vytvore- nie podmienok pre adresnú pod- poru a vyvážené pokrytie potrieb v obciach, ktoré nám ich avizovali. Mapový portál je aj napriek uvoľ- neným opatreniam aktívny a je k dispozícii aj v prípade ďalšej po- tenciálnej vlny koronakrízy.

Mapa zobrazuje sumárne číslo doteraz poskytnutých pomoci, pričom k termínu zrušenia núdzov- ého stavu bola poskytnutá po- moc v 41 obciach. Ide predovšet- kým o poskytnutie rúšok, dezin- fekčných prostriedkov, potravín, plienok, bandasiiek na vodu.

Rozhodnutím hygienikov bo- li uzatvorené rómske lokality v Krompachoch, Žehre a Bystra- noch aj napriek tomu, že v nich nebolo viac ako desať percent nakazených obyvateľov. Ešte predtým obecný úrad v Gelnici rozhodol uzavrieť miestnu osa- du, pretože tam bolo podozre- nie na ochorenie u jedného ob- čana, aj keď neskôršie testy ho nepotvrdili. Aj primátor Rimav- skej Soboty chcel preventívne uzavrieť rómske sídlisko. Kon-

♦ Andrea Bučková. Foto: archív ÚSVRK

zultovali obce, prípadne Úrad verejného zdravotníctva SR a je- ho regionálne úrady kroky pri zavádzaní opatrení?

Na všeobecne platných opatre- niach, ktoré vydával a vydáva Úrad verejného zdravotníctva SR náš úrad neparticipoval. Rozhodova- ciu kompetenciu a určenie postu- pu, či osoby s ochorením Covid-19 budú riešené individuálne alebo bude v karanténe celá komunita, mali príslušní regionálni hygienici a hygieničky. Náš úrad bol oslove- ný úradom verejného zdravotníc- tva, aby určil osobu, ktorá bude kontaktom pre operatívnu komu- nikáciu s jednotlivými regionálnymi úradmi verejného zdravotníc- tva. Rovnako mal náš úrad zastú- penie v permanentnom krízovom štábe. Pri potvrdených prípadoch náš úrad hlavne dohliadal na to, aby nedošlo k svojvoľným alebo unáhleným postupom na lokálnej úrovni.

Počas prvého testovania róm- skych lokalít v Jarovniciach bo- lo oznámené, že obce by mali vytvoriť karanténne miesta pre prípadných chorých. Viete s od- stupom času zhodnotiť, prečo obce nevytvorili karanténne miesta pre tých, u ktorých sa potvrdilo ochorenie? V Žehre sa k tomu pristúpilo až ku koncu karantény. Bolo podľa vás do- brým riešením ponechať cho- rých na koronavírus v locali- tách spolu so zdravými?

Vychádzajúc z našich skúseností, s problémom zriadenia karantén-

neho miesta zápasili najmä malé obce. Ako najčastejšie prekážky uvádzali, že nedisponujú priestor- mi, ktoré by zodpovedali väčšej kapacity. Ďalším zásadným prob- lémom bolo vybavenie – lôžka, hy- gienické príslušenstvo a podobne. V čase uzatvorenia rómskych ko- munit boli vytypované zariadenia, kde mali možnosť byť obyvatelia prevezení. Túto možnosť využil len jeden občan.

V Krompachoch a Bystra- noch sa nakazení ľudia nevyčle- nili do karantény mimo komu- nity, napriek tomu tam nedošlo ku komunitnému šíreniu. Aké mohli byť príčiny? Bola to len disciplína obyvateľov lokalít?

To je otázka pre epidemiológov a odborníkov v oblasti zdravia.

Ešte koncom apríla ste zve- rejnili prieskum, ktorý pre úrad zrealizoval Ústav romolo- gických štúdií v Nitre. Čo nám prieskum ukázal a prečo bol re- alizovaný?

Dotazníkový prieskum v margi- nalizovaných rómskych komuni- tách bol zrealizovaný najmä preto, lebo počas realizácie operácie Ka- rusel boli reakcie a vnímanie prí- tomnosti Covid-19, ako aj prístu- povanie k ochrane seba a svojich blízkych zo strany obyvateľov róm- skych komunít rôznorodé.

Terénni sociálni pracovníci hodnotili dodržiavanie preventív- nych opatrení v marginalizova- ných komunitách pozitívne. Do- tazníky vyplnili pomáhajúce pro-

fesie národných projektov Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity a Implementač- nej agentúry Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ktorí majú klientov v 278 obciach alebo mestách. Z výsledkov napríklad vy- plynulo nasledovné:

– väčšina obyvateľov a obyvate- liek marginalizovaných komunít sa ochorenia na Covid-19 obáva;

– rúška nosí väčšina ľudí v mar- ginalizovaných komunitách (od- povede „všetci“ alebo „väčšina“ obyvateľov a obyvateľiek nosia rúška označili v dotazníku sociálni pracovníci a pracovníčky v 78% zo 411-tich komunít);

– vo viac ako 60% z týchto ko- munit sa dodržiava správna hygie- na rúk (sociálni pracovníci a pra- covníčky označili odpovede „všetci“ alebo „väčšina“ v 60% zo 411-tich komunít a v ďalších 16% odhadli, že zvýšenú hygienu rúk dodržiava polovica obyvateľov);

– stretnutiam s ľuďmi mimo vlastnej domácnosti sa ľudia vyhý- bajú vo viac ako polovici zo 411 komunít. V ďalších 14% z nich opatrenie sociálnej izolácie do- držiava odhadom polovica obyva- tateľov.

Vnímam to ako výbornú správu, keďže v mnohých komunitách je kvôli životným podmienkam a chudobe veľmi ťažké nestretávať sa a dodržiavať prísne hygienické opatrenia.

Najhoršia situácia bola v Žehre, kde hygienici hovorili o komu- nitnom šírení ochorenia. Aj na-

♦ Nová splnomocnenkyňa vlády SR pre rómske komunity Andrea Bučková (uprostred) v obci Hrabušice. FOTO TASR - Kristína Mayerová

priek početnosti rómskej komunity tam neboli vysoké čísla nakazených, neskôr sa vytvorilo karanténne mestečko. Prečo sme v Žehre nerátali stovky nakazených?

Osobne som rada, že nedošlo k najhoršiemu scenáru, obzvlášť keď berieme do úvahy, aká početná komunita v obci Žehra je. Keďže toto nie je oblasť, ktorej sa profesijne venujem, boli by to dohady. Preto na vašu otázku musíte hľadať odpoveď u kvalifikovaných odborníkov a odborníček.

Testovanie v rómskych lokalitách zabezpečila armáda. Ako hodnotíte s odstupom času túto misiu? Malo Slovensko v prípade rómskych osád aj iné riešenie?

Splnila úlohu, ktorou bola poverená – využila svoje ľudské zdroje a vybavenie, aby mohla vykonať pilotné testovanie na viacerých miestach paralelne. Armáda bola súčinná aj pri zmiernovaní krízových a napätých situácií, obzvlášť v lokalitách, ktoré boli dlhšie uzavreté. Vláda SR prijala uznesenie o pilotnom testovaní v rómskych komunitách 2. apríla t. r. Treba podotknúť, že nešlo o plošné testovanie. S cieľom zabrániť šíreniu pandémie Covid-19 sa testovanie realizovalo primárne tam, kde boli evidovaní obyvatelia s cestovateľskou anamnézou a klinickými symptómami ochorenia.

Prvú vlnu pandémie rómske lokality zvládli. Komu patrí najväčšia vďaka? Na druhej strane vyvstáva otázka druhej vlny. Sme na ňu v prípade marginalizovaných komunít pripravení lepšie?

Veľká vďaka patrí všetkým, ktorí pracovali v teréne v maximálnom nasadení – terénnym sociálnym pracovníkom, komunitným pracovníkom, členom miestnych občianskych poriadkových služieb, asistentom osvetly zdravia, vojakom, policajtom, regionálnym úradom zdravia, zástupcom a zástupkyňami samospráv, mimo-

vládnym organizáciám, členom permanentného krízového štábu a v neposlednom rade samotným obyvateľom.

Úrad sa zúčastňoval na tvorbe plánu opatrení v prípade druhej, tretej... vlny pod gesciou hlavného hygienika SR, ktorý pre tento účel zriadil pracovnú platformu.

Na prípadnú druhú vlnu Covid-19 sa pripravujeme aj v rámci národného projektu Podpora činností zameraných na riešenie nepriaznivých situácií súvisiacich s ochorením Covid-19 v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít (NP COVID MRK). Je operatívnou reakciou na riešenie mimoriadnych situácií, ktoré vznikajú ad hoc v súvislosti so šírením ochorenia Covid-19.

NP COVID MRK bude pôsobiť cielene, a to posilnením ľudských zdrojov prostredníctvom terénnych asistentov Covid prevažne v 354 obciach uvedených v Atlase rómskych komunít, ktoré nie sú podporované asistenciou tzv. pomáhajúcich profesií a realizáciou národných projektov operačného programu Ľudské zdroje prioritnej osi 4 a 5 (Terénna sociálna práca, Komunitné centrá, Miestne občianske poriadkové služby). Prostredníctvom realizácie NP COVID MRK bude pre obce zabezpečená cieľová, komplexná a ucelená metodická podpora a poskytovanie podporných intervencií v podobe odbornej a expertnej pomoci zo strany žiadateľa prostredníctvom krízových poradných tímov.

Krízové tímy budú podporne pôsobiť v kritických situáciách spojených so zabezpečením mimoriadnych opatrení proti šíreniu ochorenia Covid-19, s dôrazom na nevyhnutné zabezpečovanie potrieb marginalizovaných komunít v týchto štyroch oblastiach: Potravinu, strava a voda, Hygiena a sanitácia, Zdravie a karanténa a Komunikácia, mediácia a podpora.

Čo nám v prípade Rómov korona „dala“?

Ako sa hovorí, všetko zlé je na niečo dobré. Koronavírus ukázal, že ľudia sú ochotní pomáhať a majú otvorené oči a uši aj pre iných.

O plánoch úradu

V akom stave ste prevzali úrad po svojom predchodcovi?

Keďže Stratégia vlády SR pre integráciu Rómov do roku 2020 je ťažiskovým dokumentom, ktorý určuje smerovanie verejných politík v prioritných oblastiach: Vzdelanie, Zamestnanosť, Bývanie, Zdravie, ako aj prierezových tém ako nediskriminácia, rodová rovnosť, boj proti antigypsyizmu, očakávala som, že dokument bude minimálne vo fáze rozpracovania, pretože účinnosť existujúcej stratégie končí tento rok. Okrem toho vnútroštátny rámec je základnou podmienkou Európskej komisie pre čerpanie finančných prostriedkov z európskych a štrukturálnych fondov v nadchádzajúcom programovom období. Očakávala som, že budem oboznámená so štruktúrou priorit, ktoré chcel môj predchodca presadzovať v rámci prípravy nového programového obdobia.

Mal sa tento dokument pripravovať už v roku 2019?

Minimálne. Ak takýto dokument nemá byť robený od stola a má uplatňovať participatívny prístup, tak rok je priemerná doba, ktorá sa môže predĺžiť v rámci rokovaní s kľúčovými aktérmi (jednotlivými rezortmi, samosprávami a podobne), keď sa určuje zodpovednosť za plnenie jednotlivých úloh/aktivít, finančné prostriedky, časový harmonogram. To je na tvorbe takýchto dokumentov najnáročnejšie.

Začiatkom júla ste zverejnili odpočet prvých sto dní vo funkcii. Popri korone ste vstúpili do prípravy nového programového obdobia. Kedy by mal byť strategický dokument finálny a čo by malo byť jeho obsahom?

Stratégia by mala byť schválená vládou v prvom štvrtroku 2021.

Hotová ale bude do konca tohto roka 2020 kvôli podpisu Partnerskej dohody SR na roky 2021 – 2027, ktorá bude definovať okrem iného aj tematické podmienky pre efektívne čerpanie prostriedkov pre integráciu marginalizovaných rómskych komunít. Jej súčasťou budú oblasti Vzdelávanie, Zdravie, Bývanie a Zamestnanosť, ako aj oblasť nediskriminácie, ktorá bude zároveň obsahovať aj prvky práce s verejnou mienkou a proti-rómskeho rasizmu. V odporúčaniach Európskej komisie okrem iného je, aby sa dokument zaoberal aj rómskou mládežou. Vzhľadom na krátkosť času pôjde o rámcový výstup, ktorý bude na úrovni opatrení, aktivít, finančných alokácií, zodpovedností, rozpracovaný v rámci akčných plánov, ktoré budeme pripravovať budúci rok.

Chcete sa zamerať na vysporiadanie pozemkov. Podporovať chcete aj svojpomocnú výstavbu. Budete sa v tomto smere inšpirovať aj mimovládnymi organizáciami, ktoré v téme svojpomocnej výstavby pôsobia?

Treba podotknúť, že aj samotný úrad od roku 2013 financoval pilotné projekty svojpomocnej výstavby cez dotačnú schému. Skúsenosti boli základom pri formulovaní rôznych foriem bývania ako plánovaných investícií financovaných z aktuálneho multifondového operačného programu Ľudské zdroje – prioritnej osi 6, ktoré sme v čase prípravy súčasného programového obdobia presadzovali. Všetko bude závisieť od finančných podmienok a priorit podpory, ktoré sa nám podarí vyjednať.

Sú obce pripravené na prestupné bývanie? Mnohé obce totiž tvrdia, že nemajú vlastné pozemky na výstavbu. Má úrad nejaký plán?

Podporu prestupného bývania umožňuje už súčasné programové obdobie. Podľa sprostredkovateľského orgánu Ministerstva vnútra

SR – Sekcie európskych programov, ktorý zodpovedá za prioritné osi 5 a 6 operačného programu Ľudské zdroje, bol zo strany obcí o túto výzvu záujem.

Majú obce dostatok priestorových kapacít na zabezpečenie povinnej predškolskej prípravy? Čo v tomto smere bude robiť úrad? Budú obce stavať napríklad kontajnerové školy a škôlky?

Intenzívne komunikujeme s obcami a monitorujeme ich pripravenosť na povinnú predškolskú prípravu. Nedá sa povedať, že všetky obce zápasia s nedostatkom priestorových kapacít. My vyzývame samosprávy, aby sa sústredili na zavedenie a realizovanie opatrení potrebných pre zabezpečenie povinnej predškolskej prípravy. Máme pred sebou ešte celý školský rok. Usmerňujeme samosprávy v tom zmysle, že majú možnosť dobudovať kapacity zo zdrojov európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF), prípadne iných zdrojov. Sprostredkovávame informácie samosprávam ohľadom možností zabezpečovania dopravy/prepravy a potrebe informovanosti rodičov o dôležitosti predškolskej prípravy.

Štát ponúka možnosti a zdroje na získavanie financií z fondov Európskej únie. Sú však obce, je ich pomerne veľa, ktoré majú marginalizované rómske komunity, no napriek tomu sa o zdroje neuchádzajú a neriešia chýbajúcu infraštruktúru a ďalšie oblasti.

Zo skúseností zo stretnutí so zástupcami samospráv vyplýva, že obce sa neuchádzajú o prostriedky z štrukturálnych fondov Európskej únie najmä kvôli administratívnej náročnosti projektov a finančnej spoluúčasti na ich realizáciu. Našou snahou v rámci prípravy Programového obdobia 2021 – 2027 bude zníženie administratívnej záťaže prijímateľov poskytovaním bezplatnej technickej asistencie obciam pri spracovávaní žiadostí o nenávratný finančný príspevok.

Za inovatívny prvok považujete zavedenie multidisciplinárnych tímov, ktoré budú zamerané na podporu komunitného rozvoja na úrovni samospráv. Čo si máme pod tým predstaviť?

V praxi to bude znamenať, že na naplnenie aktivít na lokálnej úrovni sa bude realizovať komplexný prístup. Ten bude prepájať jednotlivé realizované projekty tak, aby výsledkom bol rozvoj marginalizovanej rómskej komunity. Kým doteraz bol hlavný zámer viac v rovine poskytovaných služieb, rozvojové tímy budú pracovať s obyvateľmi marginalizovaných rómskych komunít tak, aby podporili ich vzdelávanie a rozvoj, aby ich viedli k získaniu nových zručností, ktoré im pomôžu v budúcnosti riešiť ich potreby samostatne. Dôležitou súčasťou tohto prístupu bude aj rozvoj komunitného plánovania a organizovania na úrovni celej obce, aby Rómovia mohli ovplyvňovať miestne politiky, ktoré sa ich týkajú. V skratke teda pôjde o osobnostný rozvoj a podporu aktívneho občianstva.

Text: Roman Čonka

Ábel Ravasz: Vojaci pracovali profesionálne a efektívne. Za ich prácu máme byť vďační. Ale „omáčka“ okolo toho bola naozaj veľmi škodlivá

Ako splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity riešil štyri roky rómsku agendu. S nástupom novej vlády z pozície odišiel, no rómskej téme sa venuje aj naďalej. Pred odchodom dal dosľubujúcej, aj novej vláde, plán na riešenie situácie v rómskych osadách v súvislosti s pandemiou COVID-19. V rozhovore Ábel Ravasz ozrejmí aj budúcnosť strany Most-Híd.

O budúcnosti Mostu

Po neúspechu v parlamentných voľbách mala strana nedávno snem. Je nový predseda a nové predsedníctvo. Aké sú hlavné priority strany na najbližšie obdobie?

Chcem to povedať bez servítky: parlamentné voľby dopadli pre našu stranu katastrofálne. Chceli sme pokračovať v práci v parlamente, ale ostali sme prudko pod čiarou. Preto bolo treba urobiť úplnú obmenu vedenia. Dali sme dokopy mladý tím na čele s bývalým ministrom životného prostredia Lászlóm Sólymosom. Musíme zapracovať na tom, aby sme opäť získali dôveru voličov.

Menilo sa aj postavenie strany a jej obsahové zameranie? Z aktuálneho webu sa dozviem, že „prioritou strany Most-Híd je hospodárska politika, problematika zamestnanosti, poľnohospodárstvo, právny štát, ochrana životného prostredia, školstvo a zdravotníctvo“. Kde zmizli menšiny?

Základné smerovanie našej strany sa nemení, naďalej chceme reprezentovať najmä regióny a menšiny Slovenska. Treba povedať, že nikdy sme

♦ Na snímke príslušníci Ozbrojených síl SR odoberajú klinické vzorky počas testovania rómskych obyvateľov v rómskej osade v Trebišove 4. apríla 2020. FOTO TASR - Roman Hanc

nemali počtom aj kvalitou takú slabú reprezentáciu menšín v parlamente a vo vláde, ako v súčasnosti. Naším cieľom je, aby sme to čo najskôr zmenili, aby sa do parlamentu dostali ľudia, ktorí okrem zbierania hlasov vedia robiť aj kvalitné rozhodnutia.

Aké menšiny, z pohľadu členov, máte v strane zastúpené?

Naša strana má od začiatku veľmi silný maďarský komponent, čo je dané aj osobou už bývalého predsedu Bélu Bugára. Niečo vyššie polovice našich voličov tvoria práve ľudia z tejto menšiny.

Máme pritom aj veľmi silné rómske a rusínske vetvy, ktoré sa za posledné roky iba posilňujú. Na našej kandidátke sme mali desať rómskych kandidátov, čo bolo najviac spomedzi všetkých politických strán. Myslím si, že sme jediná strana, ktorá dlhodobo pracuje aj s rusínskou agendou, ktorú pre mňa stelesňuje bývalý štátny tajomník Peter Krajňák, ako aj Michal Goriščák. A pracujeme aj s inými, menšími národnosťami.

Kolko Rómov máte medzi členmi strany?

Nemáme presný rozpis členov podľa národnosti, ale tipoval by som, že stovky. Určite to dynamicky rástlo počas posledných rokov. V niektorých obciach, najmä na Gemeri, tvoria väčšinu našej základne Rómovia. Máme najväčší počet rómskych starostov spomedzi všetkých politických strán, prevažne v okrese Rimavská Sobota.

Pri pôsobení maďarských strán v politike sa hovorí o tom, že dôraz sa kladie hlavne na južné Slovensko. Prevažujú v strane maďarsky hovoriaci Rómovia?

Maďarsky hovoriaci Rómovia sú skupina, na ktorú sa často zabúda. Sú v „dvojitej menšine“, ako sa hovorí, pre Rómov sú to Maďari, pre Maďarov Rómovia. Teším sa, že sme vedeli podchytiť túto skupinu. Už dekádu spolupracujem so Štefanom Vavrekom, s ktorým sme spolu založili aj neziskovú organizáciu PURT.

Podľa mojich prepočtov sú maďarsky hovoriaci Rómovia jediná skupina obyvateľstva, kde sme dokonca voľby aj vyhrali – v obciach, kde žijú, sme získali najviac hlasov.

Treba ale povedať, že sme mali zaujímavých rómskych kandidátov

Mesto Revúca začalo s distribúciou rúšok pre najviac ohrozené skupiny ľudí

Revúca 30. marca (TASR) – Potenciálne najviac ohrozené skupiny obyvateľstva v Revúcej dostávajú v týchto dňoch od samosprávy rúška na ochranu pred novým koronavírusom. Ako uviedol primátor Július Buchta na mestskej internetovej stránke revuckelisty.sk, samospráva ich objednala už začiatkom marca, pre veľký dopyt sú však dodávané postupne.

„Po senioroch prišli na rad ľudia z marginalizovaných rómskych komunít. Keďže toto opatrenie nie je zabezpečené zo strany štátu, rozhodli sme sa ho zrealizovať na vlastné náklady,“ uviedol primátor a podčiarkol, že v dnešnej dobe sa nemožno pozeráť na to, či rúško niekto dostane zadarmo.

M. Patakyová navrhuje krízovému štábu opatrenia v rómskych komunitách

Bratislava 31. marca (TASR) – Verejná ochrankyňa práv Mária Patakyová navrhuje ústrednému krízovému štábu opatrenia v zariadeniach pre seniorov a v marginalizovaných rómskych komunitách. Informovala o tom Michaela Pavelková z Kancelárie verejného ochrancu práv.

„Som presvedčená, že ochrana života a zdravia obyvateľov je v súčasnosti prvorádym záujmom nás všetkých. Aby sme tento cieľ mohli efektívne naplňovať aj vo vzťahu k najohrozenejším skupinám obyvateľov, je potrebné prijať okrem doteraz zavedených opatrení aj ďalšie, ktoré by špecificky

chránili najzraniteľnejších z nás,“ uviedla Patakyová.

Krízový štáb by mal podľa Patakyovej presnejšie zadefinovať núdzový stav v zariadeniach pre seniorov. Taktiež by sa mali do zariadení zabezpečiť ochranné pomôcky. Patakyová apeluje aj na vyššiu informovanosť personálu.

Ombudsmanka žiada aj preverenie prístupu k pitnej vode v marginalizovaných komunitách. Odporučila tiež, aby sa pri rozdeľovaní štátnych hmotných rezerv vyčlenilo dostatočné množstvo ochranných prostriedkov pre terénnych pracovníkov.

„Považujem za kľúčové, aby boli na centrálnej úrovni vydané rámcové odporúčania pre obce a mestá ako postupovať v čase, keď nastane situácia potvrdeného prípadu nákazy v niektorej z rómskych osád. Tieto odporúčania by mali zároveň reflektovať na požiadavku zásahu do základných práv v nevyhnutnej miere,“ povedala Patakyová. Opatrenia prijaté v súvislosti s bojom proti šíreniu nákazy nového koronavírusu nesmú obmedzovať základné ľudské práva a slobody, podotkla ombudsmanka.

Štát začne s testovaním marginalizovaných rómskych komunít

Bratislava 1. apríla (TASR) – Štát bude od piatku (3. 4.) masívne testovať na možnú prítomnosť infekcie SARS-CoV-2 obyvateľov marginalizovaných rómskych komunít. Na stredajšom brífingu to uviedol predseda vlády SR Igor Matovič (OĽANO).

Cieľom je podľa Matoviča zistiť skutočný stav a zabrániť nekontrolovateľnému šíreniu nového koronavírusu v lokalitách s marginalizovanými rómskymi komunitami.

Expert OĽANO na rómsku problematiku a člen ústredného krízového štábu Peter Pollák doplnil, že v prvej fáze pôjde o 33 vytypovaných lokalít. V piatok sa začne v lokalitách Kecerovce, Jarovnice, Trebišov a Marikušove. Následne budú medzi vybranými lokalitami Filakovo, Šumiac, Bardejov, Zborov, Spišský Štiavnik, Batizovce, Hranovnica, Nacina Ves, Krompachy, Nálepko, Žehra, Ochtná. Podľa Pollákových informácií vychádzajú aj zo zistení terénnych pracovníkov a príslušníkov miestnych občianskych poriadkových služieb, že do osád sa vrátilo zo zahraničia nekontrolovane približne 1 500 ľudí. „Cielene budeme chcieť testovať práve týchto navrátilcov,“ uviedol.

Nová splnomocnenkyňa vlády SR pre rómske komunity Andrea Bučková zdôraznila význam informovanosti ľudí z komunít. „Je dôležité, aby sme ich oboznámili s tým a presvedčili ich o tom, aké sú dôvody a význam testovania pre nich samých,“ uviedla. „Komunikáciu vedíme v jazykoch, ktorými hovoria, teda v rómskom, prípadne maďarskom jazyku,“ dodala.

Testovanie by malo trvať do 9. apríla tak, aby 10. apríla podľa výsledkov mohli byť prijaté ďalšie opatrenia. S testovaním pomôže armáda.

Minister obrany SR Jaroslav Naď (OĽANO) uviedol, že už teraz sa formuje päť tri-

nástčenných tímov, ktoré budú koordinovať a zabezpečovať akciu. „Budeme kontaktovať starostov, mimovládne organizácie, miestnych lídrov, informovať o tom, čo pripravujeme,“ dodal.

V prípade, ak by sa ukázalo, že sa v prostredí niektorej z komunít šíri nákaza, podľa Matoviča budú prijaté epidemiologické opatrenia vrátane nariadenej karantény.

Á. Ravasz: Kroky, ktoré vláda navrhla pre marginalizované komunity, sú rizikové

Bratislava 1. apríla (TASR) – Je dobre, že sa vláda konečne začala venovať aj téme šírenia ochorenia COVID-19 v marginalizovaných komunitách, ale kroky, ktoré navrhla sú vysoko rizikové. Myslí si to odchádzajúci splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Ábel Ravasz (Most-Híd).

„Zoznam vybraných obcí je neobhájiteľný, sú tam napríklad aj integrované komunity, na Slovensku nemáme stovky osád bez vody, rýchlosť šírenia vírusu odborníci odhadujú oveľa nižšie ako bolo prezentované, eurofondy sa nerozkradli, ale idú i na platy rekordného počtu terénnych pracovníkov, ktorí sú kľúčoví pri akomkoľvek riešení a na ktorých sa spolieha aj plán vlády,“ povedal Ravasz s tým, aby neboli všetci hádzaní do jedného vreca.

Pripomína, že príklady nedodržania karantény možno nájsť aj medzi majoritou. „Takáto komunikácia vlády stigmatizuje

aj z iných krajov Slovenska a mali sme pomerne výraznú podporu aj napríklad v komunitách okresov Kežmarok či Košice-okolie. V strane máme rómskych aktivistov zo všetkých kútov Slovenska a rátame s nimi aj do budúcnosti.

Strana Most-Híd má nové predsedníctvo. Ak sa nemýlim, tak sú v ňom zastúpené dve menšiny, Maďari a Rusíni. Čo tie ostatné?

V súčasnosti máme úzke, operačné predsedníctvo s deviatimi členmi, ktoré budeme ešte rozširovať. V našej republikovej rade máme dvoch Rómov a dúfam, že to ešte vieme aj rozšíriť.

Nebolo by vhodnejšie, ak by mala svojho zástupcu v predsedníctve každá menšina, resp. aspoň tie najväčšie? Alebo je to len o zásluhovosti?

Pišti Vavrek získal obrovský počet krúžkov, takpovediac „prekrúžkoval“ väčšinu našich politikov, preto som si istý, že bude hrať kľúčovú rolu v strane aj v budúcnosti.

Čím chce nové vedenie strany osloviť Rómov?

Viete, my nie sme strana, ktorá si všima Rómov iba pred voľbami. Dlhé roky pracujeme na tom, aby sme vylepšili životné podmienky rómskych komunít, a v tejto práci budeme pokračovať aj teraz.

Myslím si, že máme iný štýl komunikácie smerom k rómskym voličom ako väčšina ďalších strán. Nepovažujeme ich za blbcov, nezasľubujeme hory doly, vyššie dávky a podobne. Berieme ich ako partnerov, chceme ich oslovovať ako všetkých ostatných voličov. V niektorých prípadoch je to skôr idealistický pohľad na vec, ale nemienime od toho ustupovať.

Na kandidátnych listinách politických strán sa v posledných rokoch objavujú aj Rómovia, zväčša s vyššími číslami.

♦ Ábel Ravasz. FOTO TASR – František Iván

V posledných parlamentných voľbách ste mali na 15. mieste Štefana Vavreka (číslo 18 v roku 2016), na 37. mieste bol Richard Koky. Podľa čoho sa určuje číslo pre kandidáta?

Zloženie kandidátky bolo vždy doménou predsedu strany Bélu Bugára. Myslím si, že postavenie kandidátky je vždy najhoršia úloha, ktorú predseda strany má. Všetci zo strany majú nejakú predstavu, kde by chceli byť a nie všetci sa tam vedia dostať. Je výborné, že máme možnosť krúžkovania kandidátov, lebo takto vedia naši voliči ukázať, kto mohol byť vyššie a kto mal byť nižšie na kandidátke.

Pišti Vavrek napríklad skočil z pätnásteho miesta rovno na šieste, a keby sme sa dostali do parlamentu, bol by medzi našimi poslancami. Mimochodom, zo zoznamu ste vynechali starostu Mareka Riga z obce Zlaté Klasy, ktorý bol na čísle tridsať.

Ako dostať viac Rómov do národnej politiky? Aktuálne máme v parlamente troch za stranu OLaNO. V posledných dvoch volebných obdobiach boli po

jednom – Peter Pollák a Štefan Vavrek.

Kľúčové je zvyšovanie politickej angažovanosti Rómov ako voličov. Kým nebudú voliť v porovnateľnom počte ako ostatní voliči, rómski kandidáti to budú mať veľmi ťažké a budú sa musieť spoliehať aj na nerómskych voličov.

Súčasná situácia je taká, že rómski voliči veľmi často nechodia voliť ani na miestnej úrovni, nieže na národnej. Ale trendy sú priaznivé – treba pracovať ďalej v obciach, podporovať aktivistov a ich prácu, budovať sieť. Je to mravčia práca, ale inak sa to asi nedá.

O úrade splnomocnenca
Keď ste nastupovali do úradu v roku 2016, čast aj rómskej verejnosti vyjadřila nespokojnosť. Boli hlasy, ktoré hovorili, že splnomocnenec by mal byť Róm. Mal by byť?

Je to zaujímavá diskusia, ale myslím si, že práca nášho úradu za posledné roky ukázala, že najdôležitejšie je mať na úrade kvalitných ľudí, bez ohľadu na ich národnosť. Spolu s kolegami sme za štyri roky dosiahli viac, ako tento

úrad kedykoľvek predtým. Splnomocnenec nie je prezident Rómov na Slovensku, ale štátny úradník, čiže najdôležitejšia je naozaj odborná kompetencia. Skôr si myslím, že je dôležité mať kvalitných rómskych poslancov v parlamente, ktorí vedia reprezentovať svojich voličov a spolupracovať so splnomocnencom.

Potrebuju Rómovia takýto úrad? Nevzal im občianske práva? Nespolieha sa príliš veľa starostov len na pomoc z tohto úradu, a preto nehladajú iné zdroje ako pomôcť zlepšiť situáciu svojich občanov – Rómov?

Jasné, že potrebujú. Úrad splnomocnenca je jediná štátna inštitúcia, ktorá reprezentuje záujmy rómskych komunít v komunikácii s ostatnými štátnymi orgánmi. Keby takýto úrad nebol, alebo ak je splnomocnenec slabý, schvaľujú sa zákony, ktoré škodia záujmom komunít. Pred rokom 2016 prechádzali zákony, ktoré nepriamo škodili záujmom integračných politik – napríklad zvýšenie kvalifikačných podmienok terénnych pracovníkov (čo sme potom mu-

seli v roku 2018 vrátiť). Úrad má strážiť, aby sa toto nemohlo stať.

Zdôraznil by som, že najdôležitejšie úlohy úradu sú legislatívne a koordinačné. Lepšie zákony a lepšia spolupráca ministerstiev v tejto téme majú byť stredobodom pozornosti splnomocnenca. Priama podpora obcí, implementácia projektov, „tlačenie“ peňazí do regiónov sú tiež dôležité, ale ak nemáme dobré zákony, bude nám to nanič.

Mal by byť post splnomocnenca politický alebo by ním mal byť manažér a odborník v danej problematike? Mal by sa meniť po každých parlamentných voľbách?

Trik je, že splnomocnenec musí byť naraz odborník, tereňák, manažér a politik v jednej osobe. Treba to robiť odborne, ale ak človek nevie politicky presadiť svoje nápady, darmo je múdry. A netreba zabudnúť ani na to, že samotný úrad má takmer sto zamestnancov, treba to aj manažovať.

Osobne som považoval za veľmi dôležité, aby splnomocnenec bol aktívny priamo v regiónoch, preto som navštívil vyše 250 obcí. Človek to musí vidieť na vlastné oči, aby vedel meniť veci k lepšiemu, aby vedel vyhodnotiť, či sú užitočné veci, ktoré sa nastavujú v centrále. Každá obec, každá lokalita je trochu iná, treba to zažiť.

Minimálne traja splnomocnenci boli v jednej rómskej osade v obci Rožkovany (medzi Sabinovom a Lipanmi). Prišli, pozreli, navrhli riešenia. Osada ale zostala nezmenená. Takýchto obcí je viac. Čo s tým? Navštíviť osadu zrejme nestačí...

Pravdaže, nestačí. Treba si ale úprimne povedať, že problémy rómskych komunít nevznikli včera a nevyriešia sa zajtra. V niektorých prípadoch, kde je priaznivá východisková situácia, sa dajú dosiahnuť prelomové zmeny aj v krátkom období – napadá mi napríklad mesto

rómske komunity a vyvoláva strach – ako medzi Rómami, tak aj Nerómami,“ skonštatoval. Ak sa má plošne testovať, tak by sa to podľa jeho slov malo týkať nielen rómskej komunity, ale aj ostatných rizikových skupín, ako napríklad domovy seniorov či predavačky.

Obyvatelia rómskej osady Háj podľa primátora dodržiavajú karanténu

Gelnica 2. apríla (TASR) – Obyvatelia rómskej osady Háj v Gelnici dodržiavajú karanténu v súvislosti s hrozbou nákazy novým koronavírusom. Pre TASR to povedal primátor Dušan Tomaško s tým, že trvať má do stredy (8. 4.) do 14-tej hodiny.

„Situácia je tam pokojná. Občania chápu, že momentálne musia dodržiavať nariadenia a sú disciplinovaní. Veríme, že to tak ostane až do konca karantény,“ spresnil.

Dodržiavanie karantény monitoruje Miestna občianska poriadková služba, mestská aj štátna polícia. Mesto pre obyvateľov osady, kde žije okolo 80 ľudí, naďalej zabezpečuje donášku jedla a pitnú vodu.

Vláda: Ak bude v rómskej osade vyše 10% pozitívnych testov, v karanténe bude celá

Bratislava 2. apríla (TASR) – Ak bude pri testovaní v prostredí marginalizovaných rómskych komunít pozitívne testovaných viac ako desať percent osôb, bude potrebné dať do karantény celú osadu. Upozornili na to predkladatelia návrhu plánu rieše-

nia ochorenia COVID-19 v marginalizovaných rómskych komunitách, ktorý schválila vláda.

„Osoby, u ktorých sa laboratórne potvrdila infekcia novým koronavírusom, ich telesná teplota je vyššia ako 38 stupňov Celzia a sú prítomné ďalšie príznaky ako dýchavičnosť a kašeľ, budú prevezené na hospitalizáciu do určených zdravotníckych zariadení,“ dodali predkladatelia materiálu.

Konkrétne postupy v prípade jednotlivých lokalít určí príslušný regionálny hygienik. „Ak sa budú prípady riešiť individuálne, stredne ťažké a ťažké prípady budú hospitalizované v určenom zdravotníckom zariadení, ľahšie formy v karanténnom ubytovacom zariadení (ubytovne, improvizovaná nemocnica, školy a podobne). Je potrebné testovať všetky prípady ochorenia,“ upozornili predkladatelia materiálu.

Poukázali tiež na to, že ak bude v karanténe celá osada, ťažšie prípady budú hospitalizované v určenom zdravotníckom zariadení. „Ostatní zostávajú v domácej izolácii a je im priebežne poskytovaná zdravotná starostlivosť za účasti vojenských zdravotníkov, príslušníkov Hasičského a záchranného zboru, mimovládnych organizácií a dobrovoľníkov,“ doplnili.

Prešovský samosprávny kraj odovzdal ochranné prostriedky zdravotníkom z Jarovnic a Hermanoviec

Prešov 3. apríla (TASR) – Ohrození lekári z obcí Jarovnice a Hermanovce získali od

Prešovského samosprávneho kraja vo štvrtok (2. 4.) ochranné prostriedky. Kraj tak reagoval na ich nedostatok v ambulanciách a obavy lekárov zo šírenia nového koronavírusu v obciach, kam sa podľa Ley Heilovej z oddelenia komunikácie a propagácie Úradu Prešovského samosprávneho kraja vrátilo približne 40 ľudí zo zahraničia.

V Prešovskom kraji žije podľa Atlasu rómskych komunít viac ako 127 000 Rómov. Z nich 6 042 Rómov žije v Jarovniciach a 558 Rómov žije v Hermanovciach. Podľa posledných informácií je v okrese Sabinov nakazených novým koronavírusom desať ľudí a v okrese Prešov šesť ľudí. Od 3. apríla štát začne s pomocou vojenských lekárov masívne testovať obyvateľov marginalizovaných rómskych komunít a navrátilcov zo zahraničia do týchto komunít na možnú prítomnosť nového koronavírusu. Medzi avizovanými lokalitami sú aj Jarovnice.

Sociálne slabším obyvateľom rozdávali rúška a informačné letáky

Handlová 3. apríla (TASR) – Mesto Handlová zabezpečilo pre sociálne slabších obyvateľov žijúcich v Baníckej kolónii ochranné rúška. Ide o jedno z opatrení na zamedzenie šírenia nového koronavírusu v skupine rómskych obyvateľov banického mesta.

Prácu s marginalizovanou komunitou v Baníckej kolónii zabezpečuje už dlhodobo sociálne oddelenie Mestského úradu v Handlovej. „Zvolili sme letáky, ktoré jed-

noduchším spôsobom informujú ľudí, aby nemuseli čítať rôzne ‘omáčky’ a dostali sa k jadru veci, a bolo im to podané zrozumiteľne. Ďalším krokom bolo rozdávanie rúšok, ktoré zamestnanci sociálneho oddelenia získali od dobrovoľných darcov,“ načrtla primátorka Silvia Grúberová.

V informačnej kampani pokračovala samospráva podľa nej aj vďaka mestským policajtom, ktorí na aute a s pomocou ampliónu dvakrát do dňa vyhlasovali obyvateľom základné informácie, aby boli poučení a informácie pochopili.

Obyvatelia z Baníckej kolónie prijali opatrenia rôznym spôsobom. „Mám informácie, že niektorí sa k tomu stavajú veľmi zodpovedne, ale mám i informácie, že po tom, ako odišla mestská polícia alebo pracovník sociálneho oddelenia, išli rúška dole z tváří a obyvatelia neboli ochotní ich nosiť,“ priblížila primátorka.

„Preventívne opatrenia sme zabezpečili a je teraz na obyvateľoch zo všetkých lokalít mesta, aby sa správali zodpovedne,“ vyhlásila Grúberová.

Štát začal s testovaním Rómov na prítomnosť nového koronavírusu

Jarovnice 3. apríla (TASR) – Obyvateľov marginalizovaných rómskych komunít začal štát s pomocou vojenských lekárov testovať na nový koronavírus v Jarovniciach v okrese Sabinov. Ide o ľudí, ktorí sa vrátili zo zahraničia ako aj tých, ktorí sa chceli dať otestovať dobrovoľne. Štát chce zistiť aktu-

Dobšina –, ale musíme byť úprimní v tom, že niektoré komunity sa transformujú len veľmi ťažko.

Klasický problém je s pozemkami – kým ich nevyriešime, všetko sa robí oveľa ťažšie. Preto sme v roku 2017 schválili nový zákon o pozemkových úpravách pod rómskymi komunitami. Ďalší obrovský problém je financovanie z eurofondov. Síce je dobré, že máme európske zdroje, ale sú pomalé, ťažkopádne, málo flexibilné.

Ako hodnotíte svoje pôsobenie vo funkcii? Urobili by ste niečo inak?

Hodnotenie by som nechal na klientov a na odbornú verejnosť, skôr by som pomenoval iba niektoré objektívne veci. Schválili sme prelomové zákony ako povinná predškolská dochádzka, Fond na podporu národnostných kultúr, pozemkové úpravy. Rozbehli sme projekty, cez ktoré máme rekordný počet terénnych pracovníkov. Posilnili sme úrad v regiónoch, nezamestnanosť je na rekordne nízkej úrovni – aspoň bola pred koronakrízou.

Som hrdý na to, čo sme dosiahli, aj keď to samozrejme nebolo bezchybné. Ale už sa nevieme vrátiť do minulosti, a tak sa namiesto úvah o tom, čo sa dalorobiť inak skôr sústreďím na budúcnosť.

Oveľa viac som kritický k pôsobeniu strany Most-Híd vo vláde. V roku 2018 sme mali odísť z vlády, a teraz by sme mali úplne inú konverzáciu.

O korone v osadách

Po parlamentných voľbách bolo zrejmé, že na úrade nebudete. Prišla ale korona. Pýtal sa niekto z odchádzajúcej vlády, ako riešiť rómske osady? Myslelo sa na ne hneď na začiatku?

Koronavírus prišiel vo veľmi zvláštnej situácii – keď sa stará vláda už sťahovala a nová vláda ešte formovala. Peter Pellegrini a jeho vláda rozbehli prvé opatrenia, ale chýbal mi tam fokus na rómske ko-

munity. Tak som spolu s neziskovkami a odborníkmi na tému naformuloval list vláde, podľa ktorého stará vláda prijala prvé kroky na boj proti koronavírusu v marginalizovaných komunitách. Na niektorých veciach sme sa zhodli – napríklad na sprístupnení pitnej vody pre chudobné komunity –, na iných nie, ako napríklad na spôsobe vyplatenia dávok.

Na pozícii splnomocnenca ste boli chvíľu aj pri novej vláde. Pýtali sa vás na riešenia prevencie pred koronou? Ponúkli ste im riešenie?

Moje odporúčania som potom zopakoval prichádzajúcej vláde premiéra Matoviča. Boli ignorované a vláda mesiac hľadala opatrenia, ktoré už predložené boli. Nová vláda nemala žiadny záujem o spoluprácu so mnou a po zbytočnej, opakovanej verejnej kritike premiéra som ho požiadal, aby ma nechal pracovať, alebo odvolal. Rozhodol sa pre to druhé. A potom zrazu zistil, že nemá plán a začala sa improvizácia a armádne cvičenie.

Testovania Rómov v osadách sa ujala armáda. Existovalo v čase prepuknutia pandémie na Slovensku aj iné riešenie?

Samozrejme, že existovalo. Príde mi veľmi nevкусné, že prvý reflex vlády bol v prípade rómskych komunít použiť armádu. Je to veľmi nemilý odkaz smerom k samotným Rómom. Komunikácia premiéra, najmä v prvých dňoch, naznačovala, že Rómov vníma ako akúsi hrozbu pre ostatných ľudí v krajine.

Testovanie v Jarovniciach ste nazvali ako odpornú military show. Bol dôvodom len vrtuľník alebo aj niečo iné? Nie všade to Rómovia vnímali ako problém, že k nim ide armáda...

To, čo sa dialo v Jarovniciach, vnímam ako obrovskú hanbu pre všetkých zúčastnených. Bol to odkaz do médií, sebareprezentácia

účastníkov, ktorá zároveň pôsobila veľmi zle na komunitné vzťahy v krajine. Rómovia boli opäť akoby odkrojení od ostatných obyvateľov, vypracované špeciálne postupy, išli do špeciálneho režimu. Prezentovaní ako bezpečnostná hrozba.

Vojaci samozrejme pracovali profesionálne a efektívne. Za ich prácu máme byť vďační. Ale „omáčka“ okolo toho bola naozaj veľmi škodlivá.

Bola aj iná alternatíva na pretestovanie osád? Bolo podľa vás nutné testovanie v rómskych osadách?

Testovanie bolo nutné, ale nie v takejto forme. Rómovia mali byť testovaní úplne rovnako ako všetky ostatné ohrozené skupiny, ako napríklad domovy dôchodcov. Vybíral sa drahý, neefektívny, osobitný režim, ktorý je ničím neodvodniteľný.

Armádu odmietla obec Zlaté Klasy. Starosta zaplatil súkromné laboratórium. Prečo takto nepostupovali aj ďalšie obce, napríklad aj na južnom Slovensku?

Starosta Marek Rigó mal pravdu, že sa takto rozhodol, a pridali sa aj ďalšie južné obce. Nechceli, aby sa ich občania cítili ako druhoradí a nechceli, aby sa zľakli vojakov. Keby som bol starosta, tiež by som sa bol takto rozhodol.

Igor Matovič na tlačových konferenciách viackrát upozorňuje, že rómske osady môžu vybuchnúť. Prečo teda nevybuchli?

Koronavírus mal zatiaľ na Slovensku vcelku oveľa ľahší priebeh, ako sa dalo očakávať. Nedostal sa ani do väčšiny osád. Ale ak sa nepripravíme, môže hroziť druhá vlna.

Mimochodom, reči o „vybuchnutí osád“ môžu v dlhodobom horizonte spôsobiť väčšie škody, ako samotný vírus.

8. apríla boli uzavreté tri lokality aj napriek tomu, že v nich nebolo viac ako 10% na-

kazených – Krompachy, Žehra, Bystrany. Z tlačovky krízového štábu v Krompachoch vyplynulo, že sa tam potvrdilo ochorenie a bola obava z jeho šírenia. Ako vnímate uzavretie týchto lokalít s odstupom času?

Hromadná karanténa spišských osád bola nielen zbytočná, ale aj škodlivá. To, že dali do karantény nakazených so zdravými, považujem za svinstvo. Napokon sa ukázalo, že jediná obec, kde sa dalo „zabezpečiť“ komunitné šírenie vírusu, bola karantenizovaná Žehra. Hovoriť, že sa tomu dalo predísť je podcenenie situácie. Vláda totiž v praxi vytvorila problém pre seba, hazardovala so zdravím a životom ľudí z týchto osád. A prečo? Zvnútra to naozaj vyzerá tak, že si chceli vytvoriť pre seba pieskovisko, kde sa mohli ukázať a fotiť, ako zachraňujú krajinu.

Pri prvých testovaniach v osadách sme sa dozvedeli aj počty nakazených. Po karanténizácii troch lokalít prestali čísla zverejňovať. Bol podľa vás dôvod čísla tajiť?

Čísla infikovaných boli veľmi nízke, čo spôsobilo zvláštny problém. Vláda totiž vo vlastnom pláne hovorila o tom, že do hromadnej karantény dá obce, v ktorých bude desať percent infikovaných. V troch karantenizovaných obciach ich bola ale iba hŕstka. Nebol žiadny dôvod zachovať karanténu tak dlho, ako bola. Čísla by na to jasne poukázali, preto potom prestali byť citované. Opakujem: pri takých počtoch nakazených, aké sme mali, nemala hromadná karanténa prichádzať ani do úvahy.

Nakazených nechali v lokalitách. Lokality začali postupne otvárať. Nemohol to byť test na to, ako rýchlo sa môže ochorenie šíriť komunitným prenosom?

Nemyslím si, že sa robili testy na rómskych komunitách, skôr to vnímam ako mediálnu sebarealizáciu vlády a jej „riešiteľov“. Ka-

ranténa iba škodila, ale dalo sa tam fotiť. Hovorí sa aj o množstve preinvestovaných peňazí do prevádzky tejto karantény. Toto bude treba tiež úzko preveriť.

Aj napriek ponechaniu nakazených v týchto osadách sa veľa ľudí nenakazilo. Čo mohlo byť príčinou, že sa vírus nešíril v komunite tak rýchlo? Len disciplína Rómov?

Nie som infektológ, ale koronavírus vyzerá byť na Slovensku viac utlmený a menej úspešný, ako sa dalo očakávať. Disciplína rómskych komunít pomohla, ale výrazne pomohlo aj to, že na celom Slovensku sme mali veľmi malý počet nakazených.

Boli podľa vás v prípade uzavretých osád porušené ľudské práva? Chystá sa niekto žalovať štát?

Som presvedčený, že ide o porušenie ľudských práv. Zoberte si lokalitu Stará Maša v rámci Krompách, kde bola určená hromadná karanténa napriek tomu, že podľa dostupných informácií nemali ani jedného (!) nakazeného. Čisto to išlo podľa etnického princípu. A potom práve v tejto lokalite dostali bitku rómske deti. Myslím si, že žaloba by bola namieste, a že sa to aj stane.

Čomu sa venujete teraz? Zostávate pri rómskej téme?

Rómskej téme sa venujem vyše dekády a chcem pri nej ostať ďalej. Oživujeme našu stranu Most-Híd, oživujem Inštitút Mateja Bela, ktorý som zakladal v roku 2015. Stále chodím do regiónov, stretávam sa s ľuďmi, s ktorými som spolupracoval aj po minulé roky.

Vidím, že úrad splnomocnenca si mení fokus, skôr sa stará o eurofondy, ako o ľudí. Ostáva obrovský priestor, stovky obcí, ktoré potrebujú pomoc, kde sa štát zrazu po štyroch rokoch prestal starať. Chcem ďalej pomáhať tam, kde to ľudia najviac potrebujú.

Text: Roman Čonka

álny stav a zamedziť šíreniu nového koronavírusu v lokalitách, kde žijú Rómovia.

„Tak, ako sa vracali mnohí ľudia do väčšinovej spoločnosti, ktorí pracovali v zahraničí, tak aj mnohí rómski obyvatelia pracovali v zahraničí a môžu so sebou priniesť vírus. Jeho šírenie v komunitách bude úplne odlišné ako vo väčšinovej spoločnosti. Kým vo väčšinovej spoločnosti nakaží jeden človek, ktorý je pozitívne testovaný, približne 1,6 človeka, v rómskych komunitách to šírenie bude oveľa rýchlejšie,“ uviedol expert OLaNO na rómsku problematiku a člen ústredného krízového štábu Peter Pollák.

Tí, u ktorých sa nový koronavírus potvrdí, ostanú v karanténe. Rokuje sa so samosprávami, aby zriadili karanténne miesta. „V prípade, že nájdeme pozitívne testovaného, vrátime sa do lokality a budeme hľadať kontakty, aby sme mali nákazu čo najskôr pod kontrolou,“ vysvetlil Pollák. Doplnil, že v obciach kde žijú Rómovia je zložitejšie dodržiavať domácu karanténu, keďže na jednom mieste je vysoká koncentrácia ľudí.

Podľa splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity Andrey Bučkovej komunikujú so samosprávami, aby poskytl adekvátne podmienky a podporu testovania. „Náš úrad, žiaľ, nemá žiadnu finančnú disponibilitu na to, aby poskytol materiálne alebo technické vybavenie priestorov v prípade, že bude nutné urobiť individuálnu karantenizáciu,“ povedala.

Testovanie zabezpečujú Sily pre špeciálne operácie Ozbrojených síl SR a vojenský zdravotníci spolu s organizáciou Zdravé regióny. Náčelník Generálneho štábu Ozbrojených síl SR Daniel Zmeko povedal, že postupne budú testovať v 33 lokalitách, ktoré stanovila vláda.

„Pre naše jednotky táto aktivita nie je nová, robievame ju štandardne, hlavne v operáciách medzinárodného krízového manažmentu,“ vysvetlil Zmeko s tým, že celú operáciu nazvali Karusel. Je do nej zapojených celkovo 150 vojakov, v Jarovniciach ich bolo takmer dvadsať.

Starosta Jarovnic Florián Giňa je s testovaním spokojný. Ako povedal, o pár dní budú vedieť, či je v obci niekto nakazený. „Touto cestou chcem vyzvať starostov samospráv, kde by mali testovať, že sa nemajú čoho báť. Nech ľudia podporia, je to normálne testovanie, aby si majorita nemyslela, že Rómovia sem niečo doniesli,“ povedal.

V Jarovniciach dostali zdravotníci zoznam 38 ľudí, ktorých na testovanie odporučil starosta. „Spolupráca s nimi je na úrovni. Denne by sme mali v priemere odobrať 50 vzoriek testov. Prichádzajú maximálne dvaja ľudia, takže je to vcelku bezpečné,“ dodal Marek Demčák z vojenskej poľnej nemocnice.

Štát pokračuje v testovaní rómskych komunít na ochorenie COVID-19

Hrabušice/Smížany 4. apríla (TASR) – Štát pokračuje v testovaní obyvateľov mar-

ginalizovaných rómskych komunít na ochorenie COVID-19. Pomocou vojenských lekárov sa v sobotu realizovalo testovanie v obciach Smížany, Kecerovce, Doľany, Hrabušice, Zborov, Markušovce, v meste Trebišov a v piatok (3. 4.) v obci Jarovnice. Pri testovaní bola prítomná aj splnomocnenkyňa vlády SR pre rómske komunity Andrea Bučková, ktorá navštívila vybrané obce.

„Dnes som začala v Doľanoch a všetko prebehlo v absolútnej atmosfére pokoja v prítomnosti starostu a všetkých pomáhajúcich profesií. Potom sme sa presunuli do Markušoviec a boli sme informovaní, že v Kecerovciach a v Smížanoch bol tiež absolútny pokoj. Ľudia spolupracujú a sú súčinní. Predstavitelia samospráv nám zatiaľ vychádzajú v ústrety a rovnako aj všetci, ktorí sú nejakým spôsobom do tejto situácie angažovaní. Naši vojenský experti, ktorí tam sú a robia tie testy vyhodnocujú, že je všetko v poriadku,“ uviedla Bučková.

Splnomocnenkyňa dodáva, že ide o lokality, ktoré sú v segregovanom prostredí, kde na mnohých miestach nemajú ľudia prístup k pitnej vode, žijú v dvojgeneračných bytoch a hlavne ich trápia civilizačné problémy ako tuberkulóza, hepatitída a kardiovaskulárne ochorenia. „V prípade človeka, ktorý bude pozitívny na ochorenie COVID-19 mu musíme umožniť, aby sa s tým ľahšie popasoval, pretože len takto sa to dá zvládnuť,“ myslí si Bučková.

Podľa nej rozhodujúcim krokom, ako bude prebiehať karanténa, sú výsledky testov. „V zmysle uznesenia je informácia, že pokiaľ by bolo pozitívne otestovaných viac ako desať percent Rómov aj s príznakmi klinického ochorenia, bude osada uzavretá. My dúfame, že k tomu nedôjde,“ doplnila splnomocnenkyňa.

Starostka obce Hrabušice tvrdí, že Rómovia berú testovanie zodpovedne, aj keď niekedy sa sťažujú, prečo tam musí byť armáda. Obec má 2 521 obyvateľov a z nich 1100 Rómov. „Ja si myslím, že je to dobré aj z toho titulu, že Rómovia si musia uvedomiť, že je to o zodpovednosti a tú karanténu musia dodržiavať. Niekedy sú v tomto smere ľahostajní, ale verím, že práve takéto testovanie im ukáže, že túto situáciu netreba podceňovať. Na prípadnú karanténu má obec vyhradené priestory,“ uviedla starostka obce Jana Skokanová.

Testovanie sa v sobotu realizovalo aj v obci Smížany, predovšetkým u tých Rómov, ktorí majú pozitívnu cestovateľskú anamnézu. „Ťažko mi je povedať, či sa naozaj len dvadsať ľudí vrátilo zo zahraničia, podľa mňa ich bolo viac. Všetci tí, ktorí boli uvedení v zozname, boli vyzhodení a súhlasili s tým, že prídu. Boli naozaj disciplinovaní a ohľaduplní,“ dodala starostka obce Miroslava Szitová.

V rámci testovania v rómskych komunitách potvrdili COVID-19 v Richnave

Pandémia koronavírusu sa nevyblá ani rómskym osadám. Hovorilo sa o možnom výbuchu a reálnej brozbe bromadného šírenia ochorenia. Našťastie sa vírus v osadách veľmi nerozšíril. Ako sa z obrozenej skupiny ľudí môže stať obrozujúca skupina sme sa rozprávali s Alexandrom Mušinkom, kultúrnym antropológom z Ústavu rómskych štúdií Prešovskej univerzity v Prešove.

Ako došlo k situácii, že sa v kontexte pandémie nového koronavírusu zmenili Rómovia z ohrozenej skupiny na ohrozujúcu?

Niektoré etnicky homogénne osídlenia predstavujú zvýšené riziko šírenia nákazy typu COVID-19, ktoré je dané životnými podmienkami ako vyššia koncentrácia ľudí, nižšie hygienické štandardy, absencia vody, kanalizácie, menší obytný priestor v metroch štvorcových na obyvateľa. To sú všetko fenomény, ktoré zvyšujú rizikovosť prostredia. Na jednej hromade je koncentrácia ľudí, rodín zo sociálne najnižších vrstiev, a to na Slovensku poznáme len vo forme rómskych osád. Inak povedané, len rómsku chudobu koncentrujeme na jedno miesto. Nerómsku chudobu dokážeme absorbovať alebo funguje v rámci strednej triedy a nevytvára takúto koncentrácie.

Okrem týchto dlhodobých koncentrácií chudoby tu máme aj nové koncentrácie, ktoré sú veľmi rizikové. Sú to napríklad hospice, ubytovne pre bezdomovcov, rôzne mestečká pre sociálne najslabších, akým je v Prahe stanové mestečko na Streleckom ostrove, rozličné sociálne zariadenia. Tie vytvárajú rovnakú mieru rizikovosti ako niektoré rómske osady.

Hospice, ubytovne a domovy sociálnych služieb sú koronavírusom ohrozené a musíme ich chrániť. Predstavitelia štátnej moci však jedným dychom dodávajú, že osady sú riziko. A to je v spoločnosti chápané tak, že práve osady

Alexander Mušinka: Od samotného začiatku sa k Rómom automaticky priradľoval problém

♦ Rómom zo sídliska Dreveník, časť obce Žehra (okres Spišská Nová Ves), ktorá bola v karanténe kvôli výskytu nového typu koronavírusu, doniesli nápoje. Na príkaz hliadky polície a armády, ktorá stráži priestor v karanténe, museli Rómovia vrátiť späť alkoholické pivo. Žehra 17. apríla 2020. FOTO TASR – Milan Kapusta

sú tým ohniskom nákazy a že majorita sa môže nakaziť od Rómov.

Začala pandémia koronavírusu a ak sa hovorilo v tomto kontexte o Rómoch, zároveň odznela druhá informácia: je to problém a musíme nasadiť silové zložky. Od samotného začiatku sa k Rómom automaticky priradľoval problém, automaticky silové zložky. A to ešte vôbec nebola karanténa, vôbec sa ešte nehovorilo o osadách. Pritom realita bola od začiatku taká, že Rómovia sa správali presne opačne, než sa predpokladalo. Chodili s rúškami do obchodov bez najmenších problémov. Očakávalo sa, že tam prídu celé rodiny a bude ich v obchode dvadsať. No nebolo ich dvadsať, chodili jeden, dvaja. Ani pri vyplácaní sociálnych dávok neboli vôbec žiaden problém. Všetky tie predstavy vychádzali z mylných, chybných stereotypov o tom, čo si majorita myslí o správaní sa Rómov. A Rómovia ukázali, že takto sa nesprávajú.

Je istá možnosť, že stereotyp určuje aj charakter vládnych opatrení?

Tam by som bol trošičku opatrný. Samozrejme, stereotypy nájde-

me u najvyšších štátnych predstaviteľov až po ľudí bez domova, obrazne povedané. Ide to skrz celú populáciu a stereotypy sa netýkajú len Rómov, hovorím o stereotypoch všeobecne. Na najvyšších miestach, napríklad aj v krízovom štábe, na tlačovkách sa paralelne s informáciami o Rómoch hovorilo o silových zložkách. Evidentné to bolo pred vyplácaním sociálnych dávok, kedy sa povedalo, že tam musí byť armáda aj polícia, lebo bude problém. A problém nebol. Rómovia sa ukázali ako veľmi disciplinovaní, no retorika sa aj tak nezmenila.

Samotné testovanie vnímam ako pozitívny krok, keďže osady skutočne vykazovali vyššie potenciálne riziko a na začiatku testy toto prostredie absolútne ignorovali. Preto bolo treba vedieť, aká je tam reálna situácia. To, že testovanie prebehlo za prítomnosti armády vnímam vlastne pozitívne. Prečo nie? Ale čo jednoznačne vidím ako problém je, na čo bolo treba okolo toho robiť taký veľký mediálny humbug? Armáda už skôr asistovala pri odberoch v Nemocnici Ružinov v Bratislave. Majú profesionálov, ktorí vedia, čo majú robiť a nebyť úplne zbytočnej me-

dializácie, ktorá často narobila viac problémov než pripravila riešení, mohlo to byť omnoho normálnejšie. Inak povedané, nekritizujem kroky vlády a kompetentných inštitúcií. Nepáči sa mi medializácia celého problému. Navyše sa ukázalo, že situácia v rómskych komunitách je omnoho lepšia, než sa predpokladalo na začiatku. Našli sa tri väčšie ohniská nákazy, čo komunity bez problémov zvládli.

Otázka je, čo bude potom. Nie som veštec, nemám sklenenú guľu, aby som sa pozrel a povedal, tak a tak to bude. Skutočne neviem, to nevie dnes povedať nikto. A to sa netýka len situácie Rómov, ale aj mnohých ďalších oblastí. Všetko bude záležať od vývinu ekonomickej situácie na Slovensku, aj v európskom a globálnom kontexte. Pokiaľ príde tvrdá kríza, v prvom rade ťažko zasiahne Rómov. To už vieme z histórie. Samozrejme, že kríza sa dotkne aj majority a jej časť bude hľadať vysvetlenia a zdôvodnenia, a aj to môže veľmi nedobre dopadnúť na Rómov. Dá sa tomu predísť, ak sa zmení myslenie na najvyšších miestach a prestane sa to prezentovať ako problém, ako niečo, čo musíme rie-

šiť silovo a násilne. Ak sa bude viac prezentovať celá vec ako možnosť, výzva. To všetko ukáže čas.

Dalo by sa povedať, že sa môžeme obávať navrhovania riešení v zmysle „krátky dvor a dlhý bič“?

Určite nie. Akokoľvek kritický môžem byť k súčasnej vláde, nemyslím si, že by navrhovala riešenia v tomto zmysle. Tento naratív poznáme ešte z čias Slotovej a Ficovej éry a dúfajme, že to už máme za sebou. Jednoznačne môžem povedať, že oproti minulosti sa aj na najvyšších miestach výrazne zmenil pohľad na Rómov. Ten výrazne rasistický, nemoderný postoj a prejav už medzi lídrami nie je, ak si odmyslíme rôzne podivuhodné vyjadrenia niektorých bývalých predstaviteľov vlád, ktoré sú za hranicou akejkoľvek slušnosti.

Ľudia v rómskych osadách s najnižším hygienickým štandardom čelia každoročne nákazám. Prítomné sú infekčné ochorenia ako žltáčka, osýpky, tuberkulóza. Napriek tomu nedochádza k ohrozeniu celkovej rómskej populácie a tobôž nie majority.

Infekčné choroby sa v týchto komunitách pravidelne vyskytujú. No treba zároveň spomenúť minimálne dva faktory, ktoré obmedzujú nekontrolované šírenie takýchto nákaz. Ide o ochorenia, voči ktorým už existuje tzv. kolektívna imunita, čo do značnej miery spomaľuje ich šírenie a máme aj očkovacie látky.

COVID-19 priniesol nový typ vysoko infekčného ochorenia, na ktoré nemáme liek. Relatívne jednoducho sa šíri, nemáme protilátky ani vakcínu. Ak sa nakazíme, klinické príznaky sa objavujú až po dlhšej dobe, a to sú charakteristiky, ktoré vzbudzujú obavy. V zásade je preto lepšie byť prísnejší na začiatku, než potom hasiť veľký požiar. V tomto prípade je uzavretosť rómskych komunít ich výhodou.

Text: Erika Godlová

Richnava 6. apríla (TASR) – Nakazený novým koronavírusom je aj muž z obce Richnava, ktorý má trvalé bydlisko v Žehre v okrese Gelnica. Ochorenie COVID-19 sa potvrdilo v rámci pilotného testovania obyvateľov v rómskych komunitách. Pre TASR to potvrdila Renáta Hudáková z Regionálneho úradu verejného zdravotníctva so sídlom v Spišskej Novej Vsi.

„Robíme opatrenia. Zatiaľ máme potvrdený jeden prípad. Preverujú sa rodinné kontakty a osoby, s ktorými sa stretol. Stery sa budú robiť všetkým, s ktorými sa stretol,“ spresnila. Podľa Hudákovovej uvedený muž prišiel z Anglicka a má rodinný dom v Richnave, kde sa v uplynulých dňoch zdržiaval. V rómskej osade v Žehre sa podľa jej slov zdržal len krátko. „Osadu v tejto obci preto nie je potrebné riešiť ako celok,“ dodala.

Ako spresnila, muž sa vrátil na Slovensko 30. marca, keď so sebou priviezol aj časť svojej rodiny. „Išiel naspäť do Anglicka a v nedeľu (5. 4.) sa vrátil druhýkrát s ďalšou skupinou,“ povedala.

Na Slovensku pribudlo 49 prípadov nákazy novým koronavírusom

Bratislava 6. apríla (TASR) – Počas 5. apríla pribudlo na Slovensku 49 nových prípadov nákazy novým koronavírusom, pričom v laboratóriách otestovali 1 036 vzoriek. Počet pozitívnych prípadov na

SARS-CoV-2 stúpol na 534. Informoval o tom premiér Igor Matovič.

Hlavný hygienik Ján Mikas sa vyjadril i k prvému prípadu infekcie medzi obyvateľmi marginalizovaných rómskych komunít, ktorý hygienici odhalili pri testovaní v obci Žehra v okrese Gelnica. Ide o muža, ktorý má v Žehre trvalé bydlisko, no s rodinou býva v Richnave. „V súčasnosti je s celou svojou rodinou, s ktorou prišiel z Anglicka, v karanténe. Budeme samozrejme vyšetrovať aj ľudí, s ktorými sa dostal do kontaktu, aj tí budú v karanténe,“ dodal hlavný hygienik.

Zatiaľ sa podľa jeho slov neuvažuje nad karanténou celej osady, v ktorej sa infikovaný mal zdržať len krátko. „Uvidíme podľa ďalších vyšetrení, zatiaľ sú v karanténe len tí, ktorí s ním boli v úzkom kontakte,“ dodal Mikas.

Na dolnom Zemplíne Rómovia pri testovaní spolupracovali

Strážske/Nacina Ves 6. apríla (TASR) – Testovanie obyvateľov marginalizovaných rómskych komunít na ochorenie COVID-19 v spolupráci s vojenskými lekármi sa v okrese Michalovce uskutočnilo bez komplikácií. Pre TASR to potvrdili primátor mesta Strážske Vladimír Dunajčák a starosta obce Nacina Ves Anton Šandor.

Medzi 118 Rómami žijúcimi v Strážskom nie je podľa Dunajčáka nikto, kto by sa mal vrátiť zo zahraničia. Aj na-

priek tomu tam vojenský zdravotníci odobrali vzorky jednému členovi každej domácnosti. „Testovali sa aj Rómovia, ktorí sa vrátili zo zahraničia a sú integrovaní medzi majoritou v meste,“ doplnil Dunajčák s tým, že títo obyvatelia sa prišli dať otestovať dobrovoľne. Ako dodal, všetci Rómovia situácii rozumeli a testovanie sa zrealizovalo bez problémov.

Starosta obce Nacina Ves sa na testovaní pre svoj pokročilý vek osobne nezúčastnil. Ako uviedol, v obci so 780 obyvateľmi rómskej národnosti si od začiatku mimoriadnej situácie viedli menný zoznam repatriantov s dátumami ich príchodov. „Testujú tých, ktorí prišli najneskôr. Vzorky zobrali asi tridsiatim osobám,“ povedal s tým, že členovia marginalizovanej rómskej komunity, ktorí do obce zo zahraničia priebežne prichádzali, povinnú domácu karanténu dodržiavali. Dodal, že ani v Nacinej Vsi sa problémy počas testovania nevyskytli.

Stanovisko k medzinárodnému dňu Rómov

Bratislava 8. apríla (RNL) – Presne pred 49 rokmi sa uskutočnil 1. oficiálny kongres Rómov v Londýne. Zástupcovia rómskeho hnutia vtedy položili základný kameň pre oficiálne fungovanie našej marginalizovanej skupiny vo svete. Odvtedy máme svoj jazyk a dohodu o prijatí rómskej hymny a vlajky, ale aj etnické pomenovanie Róm, Rómka.

Keďže by som rád prispel k budovaniu vzájomnej solidarity, rovnosti, kultúre, ľudským hodnotám a svojím pôsobením sa pričínim k pozitívnemu spolunažívaniu majority a marginálnych skupín na Slovensku, oslovujem všetkých občanov.

Mnoho ľudí Deň Rómov nepovažuje za tému dneška, keďže prioritou je koronavírus a zdravie nás všetkých. To rozhodne. Avšak myslím si, že je podstatné práve v čase, keď nás kríza po všetkých stránkach nepekne skúša, poukázať na spoločenské vnímanie Rómov v osadách. Medzi ľuďmi prevláda negatívny pohľad na obyvateľov osád, ktorí nerešpektujú karanténu, rúška, hygienu či iné opatrenia. Prevláda hnev, že tento prístup môže ochorenie COVID-19 ešte rozšíriť. Hnevá ma, že sa ohrozuje zdravie a život. Preto chcem v dnešnej situácii upriamiť pozornosť na dva ciele týkajúce sa tejto marginalizovanej skupiny.

Musíme zachrániť ľudské životy. Stanovili sme si dva základné ciele. Prvý je krátkodobejší cieľ, no jeho riešenie je prudko aktuálne a vážne. Ide o zvýšenú kvantitu testovania ľudí z rómskych osád, zvýšené úsilie edukácie ohľadne opatrení a samozrejme minimalizovanie šírenia vírusu COVID-19. Mnohí z nás vyvíjame mohutnú snahu na ceste za týmto cieľom a pilierom pre zdravie nás všetkých. Vnímam, že niektorí nezodpovední občania prispievajú k šíreniu pandémie. Aby sme sa v budúcnosti

str. 11 >>>

Na Slovensko prišiel pomáhať Rómom

Roman Krok hovorí, že sociálna a ekonomická priepasť medzi Rómami a majoritou sa musí zmenšiť

Narodil sa v Českej republike a ako dieťa emigroval s rodičmi pred diskrimináciou do Holandska. Nová krajina mu poskytla príležitosť vzdelávať sa a žiť život v otvorenej multikultúrnej spoločnosti. Po rokoch sa vrátil do svojej rodnej krajiny, neskôr sa za prácou presťahoval do Bratislavy, kde pôsobil v medzinárodnej firme. Roman Krok je aj rómsky aktivista, ktorý sa na Slovensku a v Českej republike stal známym po svojom príhovore v Európskom parlamente, kde hovoril o katastrofálnej situácii Rómov v Európe. Okrem aktivizmu sa venuje hudbe, ktorá je jeho vášňou. O jeho začiatkoch v Holandsku a názoroch na riešenie problémov Rómov mi porozprával v nasledujúcom rozhovore.

Narodili ste sa v Českej republike. Čo vám najviac zostalo v pamäti z tohto obdobia?

Žil som tam iba ako dieťa. Moje spomienky sú späté hlavne s rodinou. Tak, ako to u Rómov býva, rodina je pre nás najviac a aj my sme sa často navštevovali a mali veľmi dobré vzťahy. Môj najsilnejší zážitok spojený so životom v Čechách je svadba najstaršej sesternice, bola to typická rómska svadba. Udialo sa to krátko pred odchodom našej rodiny do Holandska.

Mali ste osem rokov, keď ste sa presťahovali do Holandska. Čo prinútilo vašich rodičov odísť?

Prvotným dôvodom odchodu z Českej republiky bola diskriminácia, ktorej sme museli čeliť. V emigrácii videli rodičia šancu na lepší život a budúcnosť pre svoje deti. Možno to pre niekoho vyznie len ako útek do ekonomicky vyspelejšej krajiny. Avšak v Čechách sme boli terčom perzekúcií. Otca zbili policajti a moja matka bola pritom, keď ho bili. Nevedela, ako mu pomôcť, tak začala kričať, že je tehotná, čo síce nebola pravda, ale týmto sa jej podarilo otca zachrániť pred ďalšou bitkou a policajti ho pustili k doktorovi, aby ho ošetril. Ten potvrdil, že otec bol zbitý a išlo o ublíženie na zdraví. Po bitke od policajtov má doteraz zdravotné problémy s chrbticou.

Aké boli vaše začiatky v Holandsku a ako vás prijala tamojšia spoločnosť?

V prvých rokoch nášho pobytu sme nemali časté a úzke kontakty s holandskou

spoločnosťou. Žili sme na rôznych miestach, ktoré boli bydliskami pre azylantov. V týchto komunitách akoby sa stretol celý svet – v malom. Žilo tam mnoho národností. Zo dňa na deň som sa stal v triede asi najviac bielym dieťaťom, čo bolo po skúsenostiach z Čiech pre mňa niečo nové. Ako dieťa som to vtedy vnímal pozitívne, lebo kvôli mojej farbe pleti som zažil mnoho ústrikov a odsudzovania. Spolu s nami tam žilo veľa ľudí z Iránu a my sme si v prvom momente mysleli, že sú to Rómovia. Podovali sa na nás a aj ich reč sa foneticky podobala rómčine. Veľa azylantov vedelo aspoň trochu po anglicky, čiže to bol prvý jazyk, ktorým sme sa medzi sebou dorozumievali a keď nestačil, dohovorili sme sa rukami nohami. Kto chce, dokáže komunikovať rôznymi spôsobmi.

Zažili ste v Holandsku diskrimináciu a rasizmus?

Aj v Holandsku existuje diskriminácia, ale určite nie je namierená priamo na Rómov, tí nie sú priamym terčom nenávisťi. Je tam určité percento ľudí, ktorí majú problém prijať cudzincov a imigrantov. Holandsko je multikultúrna spoločnosť, v ktorej je ťažké spoznať, kto odkiaľ pochádza. Ako dieťa som sa bál priznať k tomu, že som Róm, pretože som sa obával odsúdenia zo strany majority. Keď sa ma niekto pýtal, prečo mám tmavšiu farbu pokožky, povedal som, že pochádzame z Indie, čo ani nebola lož, keďže Rómovia majú pravlasť v Indii. No postupne som zistil, že nemám dôvod tajiť svoj pôvod a začal som sa hrdlo hlásiť

k tomu, že som Róm. Osobne som sa s diskrimináciou v Holandsku nikdy nestretol.

Úspešne ste sa etablovali v holandskej spoločnosti. Prečo ste sa rozhodli angažovať ako rómsky aktivista?

Počas štúdia sociálnej práce na Univerzite v Utrechte som sa začal viac zaujímať o svoj pôvod a našu kultúru. Uvedomil som si svoju spätosť s rómstvom. Čoraz viac som sa začal zaujímať o osud Rómov v Čechách a na Slovensku a keď som videl, v akých podmienkach a postavení žijú, nemohlo ma to nechať ľahostajným. Aj preto som sa stal aktivistom, ktorý sa snaží veci meniť k lepšiemu.

Po vašom príhovore v Európskom parlamente vás mnohí označili za rómskeho Obamu.

Áno, veľa ľudí ma spoznalo. Musím sa priznať, že bolo príjemné vidieť takú podporu od našich ľudí. No nechcem to preceňovať, napríklad ma tiež veľmi teší, že veľa Rómov ma pozná aj kvôli mojej hre na saxofón. Moje hudobné videá majú väčšiu sledovanosť než moje aktivity pre rómsku menšinu.

Aká bola vaša motivácia presťahovať sa na Slovensko?

Bola to jedna veľká náhoda. Pôvodne som plánoval, že sa vrátim do Čiech. V Českej televízii som ponúkol svoje schopnosti a skúsenosti Rómom a rómskym organizáciám. Myslel som si, že na moju výzvu pozitívne zareaguje nejaká mimovládna organizácia, avšak k ničomu takému neprišlo. Chcel som naplniť svoje slová o pomoci Rómom a začal som v Čechách hľadať prácu. Rozposlal som

♦ Roman Krok. Foto: Topfix

Kominár Lukáš Jarka: Vraví sa, že nosíme ľuďom šťastie Phenel pes, hoj o komiňara hordinen le manušenge bacht

Keď som ako dieťa stretol kominára, chytil som si gombík a prial si niečo. Dlhé roky som kominára nevidel, až nedávno som sa v autobuse cestou do práce s jedným zoznámil. Volá sa Lukáš Jarka, narodil sa v Čičave a žije vo Vranove nad Topľou. Vraj by ho ani vo sne nenapadlo, že raz bude kominárom. Robil na stavbách tesárčinu, stavebné práce, strechy. Kominársku prácu mu pred šiestimi rokmi pomohol nájsť kamarát. „Natoľko sa mi zapáčila, že ju robím do dnešného dňa a chcel by som v nej zotrvať, kým budem vládvať,“ povedal mi Lukáš Jarka.

Čo robí kominár?

Robíme všetko, čo sa týka komínov – vykurovaciu techniku, frézujeme, montujeme, spriechodňujeme komíny. Musím priznať, je to namáhavá práca. Dávno to už nie je to romantické, čo poznáme z minulosti, keď kominár išiel na bicykli s kefou na pleci. Od tých čias sa všetko zmenilo, technológia pokročila s modernou dobou.

Kedysi sa vyšlo na komín, kominár ho vyčistil kefou, alebo vypálil. Teraz je to dokonca zakázané. Ak ideme vyčistiť komín, musíme zistiť, o aký komín sa jedná, aké zložky obsahuje, či je to keramika, nerez, plast, či niečo iné. Musíme sa do komína pozrieť, presvietiť ho. Ak je keramický, zisťujeme, či náhodou nie je popraskaný. Kontrolujeme, či sa drevo nelepí na komínový plášť – musí byť minimálne päť centimetrov od plášťa. Sú to dôležité veci pre ľudí, ktorí kúria drevom, lebo ak sa to zanedbá, môže dôjsť k požiaru. Je to náročná, namáhavá a riziková práca, lebo práca kominára je aj dnes hlavne vo výškach.

Akú školu ste absolvovali?

Mám ukončené iba základné vzdelanie, hneď po škole som začal s našimi chlapmi pracovať na stavbách. Robili sme doma, v Čechách. Pomáhal som finančne rodičom.

Poznáte aj iných rómskych kominárov?

Poznám viacerých, napríklad v Hanušovciach žije Ján Husák, on je revíznym technikom, z Košíc pochádza bývalý klampiár Vilo Balog, alebo Berti Balog. Je nás viac, ale keďže pracujeme každý inde, nemáme čas sa stretávať.

Žijete vo Vranove a pracujete v Košiciach. Čo na to vaša rodina, nechýbate im?

Bývali sme v Košiciach, ale po ukončení nájomnej zmluvy sme si v Košiciach nemohli zohnať byt, mali voči nám predsudky. Hľadali sme aj v iných mestách, až sme sa museli vrátiť do Vranova, lebo tu sa nám podarilo nájsť bývanie. Sme radi, že máme kde bývať. Ale je to náročné, manželka je často smutná z toho, že sme málo spolu. Ráno odchádzam a vraciam sa neskoro domov. Momentálne nemám auto, tak v autobuse strávim denne tri a niekedy aj štyri hodiny, šesťkrát v týždni, niekedy aj sedem. Cestovné si platím sám. Ale ak chce človek pracovať, musí sa prispôbiť.

svoj životopis medzinárodným firmám, ktoré hľadali niekoho, kto ovláda holandský jazyk. Jednou z tých firiem bol koncern IBM. Keď som sa dozvedel, že sídlo majú na Slovensku, povedal som si, že Rómom treba pomáhať aj na Slovensku. Začal som pracovať v Bratislave a vo svojom voľnom čase som sa venoval rómskym deťom z marginalizovaného prostredia.

Ako vidíte súčasnú situáciu Rómov v Európe?

V prvom rade som rád, že v súčasnosti máme viac Rómov, ktorí majú vzdelanie a v tom vidím najväčší potenciál. Avšak musím skonštatovať aj to, že situácia Rómov v Európe sa bohužiaľ nezmenila k lepšiemu. Je alarmujúce a neskutočné, aké množstvo Rómov v Európe žije bez prístupu k pitnej vode, kanalizácii či aspoň základnému štandardu bývania. Populácia Rómov v Európe sa skladá predovšetkým z mladých ľudí, naopak majoritná populácia má stále viac seniorov, a aj preto je dôležitá integrácia Rómov do spoločnosti, nielen pre samotných Rómov, ale aj pre majoritu, ktorej sociálny systém je založený na práci ľudí v produktívnom veku.

Urobila Európska únia dosť preto, aby sa situácia Rómov zlepšila?

Dá sa povedať, že sa tejto téme venovala, ponúkla stratégie a dosť finančných prostriedkov na riešenie problémov Rómov, ale samotné členské štáty tieto zdroje nepoužili správne a stratégie neaplikovali tak, aby boli úspešné. Uvediem konkrétny príklad. Keď som bol na Slovensku, vtedajší poslanec slovenského parlamentu Peter Pollák vyhlásil, že Európska únia poskytne dotáciu na rómsku problematiku vo výške 380 miliónov eur. Avšak, keď prišli parlamentné voľby v roku 2016, ocitol sa Peter Pollák na poslednom mieste kandidátky OĽaNO a nedostal sa do parlamentu. K vláde sa dostali iné strany, ktoré prevzali jeho agendu a peniaze z EÚ nepriniesli žiadny efekt. Keď som žil v Bratislave, navštívil som ho v jeho kancelárii a ponúkol mu svoju pomoc, no za dva a pol roka sa mi ani raz neozval. Dnes je europoslancom, no napríklad pri prípade z Krompách, kde policajť mal zbiť päť rómskych detí nereagoval (pozn. red.: P. Pollák v súvislosti s prípadom z Krompách podal trestné oznámenie a podnet na Inšpekciu ministerstva vnútra),

hoci sme ho z našej neformálnej skupiny na facebooku vyzvali otvoreným dopisom. Zhrniem to, Európska únia dala slušné finančné prostriedky na riešenie problémov marginalizovaných rómskych komunít, avšak efekt je takmer nulový. Mnoho ľudí z majority je tiež chudobných a majú voči Rómom predsudky. Aj preto je akákoľvek pomoc pre Rómov vnímaná vo veľkej časti majority negatívne a som zvedavý, ako sa k riešeniu tohto problému postaví nový premiér a jeho vládna garnitúra.

Kde vidíte cestu a spôsob riešenia problémov Rómov?

Myslím si, že je to celý súbor opatrení, na ktoré by sme sa mali zamerať. Osloviť ľudí prostredníctvom viery – existuje mnoho pozitívnych príkladov, kedy sa cez božie slovo a evanjelizáciu Rómov podarilo zmeniť tamojšie komunity k lepšiemu. Za dvadsať rokov sa nepodarilo dosiahnuť tieto zmeny žiadnym organizáciám tak, ako to dokázali ľudia cez vieru v Boha. Treba viac monitorovať a kontrolovať zdroje z fondov Európskej únie, ktoré sú určené na riešenie tejto problematiky a v prípade, že sa nepoužijú striktné na túto oblasť, treba sankcionovať členské štáty, ktoré sa takto previnia. Nevyhnutné je zamerať sa na vzdelávanie Rómov, nesmieme resignovať. Rómom treba poskytnúť vzdelanie, ktoré ich uživí a pomôže im úspešne sa presadiť na trhu práce. Naši ľudia by sa mali učiť jazyky, hlavne angličtinu, aby sa mohli uplatniť aj v zahraničí. Ďalším predpokladom naštartovania pozitívnych zmien je väčšia politická participácia Rómov v spoločnosti. Postupne je nevyhnutné zmenšiť sociálnu a ekonomickú priepasť medzi Rómami a majoritou.

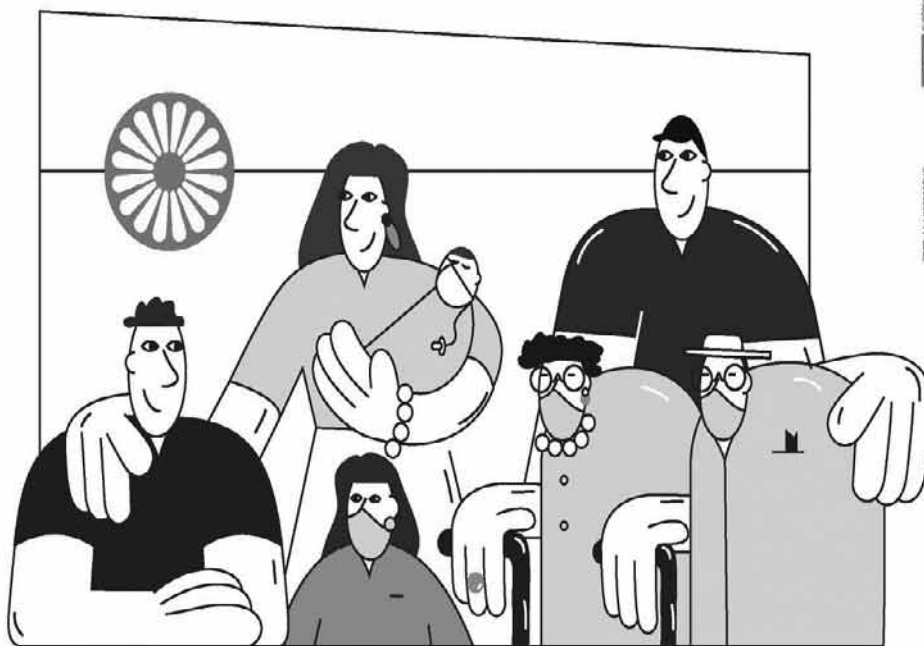
Vaše vízie a plány do budúcnosti?

Mojím snom je venovať sa hudbe, mojou vášňou je hra na saxofón. Kto by si chcel pozrieť a vypočuť moju tvorbu, môže tak urobiť na stránke www.romankrok.sk. Hudbou by som sa chcel živiť a chcem aj naďalej pomáhať Rómom. V súčasnosti sa venujem kampani na vyšetrenie prípadu policajného násillia voči rómskym deťom v Krompachoch. Už viackrát v minulosti sa terčom policajného násillia stali Rómovia a verejní činitelia to ignorovali. Ak to chceme zmeniť, musíme sa ozvať a náš hlas musí byť počuť. Bez toho sa pozitívnych zmien v našich životoch nedočkáme.

Text: Braňo Oláh

KORONA SA TAK ŠKORO NESTRATÍ. POZOR!

E KORONA NA NAŠĽOLA AVKA SIGH. MERKINEN.

A KORONAVÍRUS SZINTE SOHA NEM VESZIK EL. VIGYÁZZ MAGADRA!

Kde sa vidíte o desať rokov? Budete stále pracovať ako kominiár, alebo máte ešte nejaký nesplnený sen?

Túto prácu robím už šesť rokov a inú prácu si nehľadám. Chcel by som v nej zotrvať aj o desať rokov, ak budem vládvať. V práci kominára sa vidím, rozumiem jej a inú prácu ani nechcem robiť. Pracujem u súkromníkov, sú to dvaja bratia, veľmi dobrí ľudia s dobrými srdiečkami. Veľmi mi pomohli a hoci sú konateľmi firmy, pracujú spolu so mnou. Som tam veľmi spokojný.

Ak vás stretnú ľudia na ulici, chytia sa za gombík?

Skoro každý. Vrávi sa, že nosíme ľuďom šťastie. A nosíme určite aj radosť. Na ulici nás zastavujú, chcú sa s nami odfotografovať alebo sa nás aspoň dotknúť.

Čo vravia Nerómovia na rómskeho kominára?

Najprv sa nechápavo pozerajú, ale keď vidia, že tú prácu ovládam, tak sa ku mne správajú normálne. Raz sa mi stalo, že sme išli opraviť kúrenie jednému staršiemu pánovi. V dome mal všetko staré, mal tam neporiadok, ale veľmi sa obával, či mu niečo ne-

vezmeme alebo nezničíme. Keď som sa šiel pozrieť do kotla, či má správny ťah, schytil ma za rukáv, potiahol ma a upozornil, aby som dával veľký pozor, lebo on tam má vaňu a tá ho stála veľké peniaze. Vysvetlil som mu, že my nie sme upratovači a ak už dva týždne vedel, že tam prideme, mal si tam upratať a pripraviť nám miesto na prácu. Vtedy sa upokojil a nechal nás robiť svoju prácu. Keď pracujeme u Rómov, mám výhodu v tom, že im rómsky vysvetlím, čo ideme robiť a čo od nich budeme potrebovať.

Rozprávate rómsky od detstva?

V našej rodine rozprávame rómsky, až na moju manželku. Ale rozumie mi. Ja som sa jej prispôbil a rozprávam sa s ňou slovensky hlavne preto, že máme malého chlapca a chceme, aby ovládal slovenský jazyk. Nechceme, aby sa stalo, že príde do materskej školy a nebude ostatným rozumieť.

Myslíte si, že by Rómovia mali ovládať svoj jazyk?

Je to potrebné, je to naša materská reč. Náš jazyk je potrebný, ale bolo by dobré, keby sme mali

viac rómskych učiteľov, ktorí by rozumeli našim deťom.

Vo svojej práci navštevujete veľa obcí a miest, v ktorých žijú Rómovia. Existuje rozdiel medzi košickými a vranovskými Rómami?

Myslím si, že existuje. Rómovia v dedinách vranovského okresu si podľa mňa žijú lepšie. V Košiciach je ťažký život, všetko je tam drahšie a ľudia, ktorí nepracujú si nemôžu dovoliť skoro nič. V Košiciach som videl ľudí vyberať smetné koše, a to nielen Rómov, vo Vranove zatiaľ nie. V Košiciach sú Rómovia buď veľmi chudobní, alebo veľmi bohatí, ktorí chodia ovešaní zlatom, sedia na terasách a popíjajú kávu.

Sme v období, keď bojujeme s pandémiou koronavírusu. Ako sa to prejavilo vo vašom remesle?

Je to veľmi zlé, aj ja som teraz doma, nepracujem. Mali sme kopec objednávok a museli sme ich zrušiť. Zo začiatku som ešte pracoval, ale mal som problém s dopravou do zamestnania. Veľa spojov zrušili. Ráno som sa dostal do práce, ale dostať sa naspäť bol problém. Pre ľudí je to zlé nielen

zo zdravotného hľadiska, ale aj preto, že nepracujú a stratili príjem. Ak to potrvá dlho, nebude mať peniaze ani na jedlo. Ale verím, že sa to čoskoro skončí a život sa vráti do starých dobrých a normálnych kolají.

Na záver by som sa ešte chcel prihovoriť našim mladým Rómom, aby sa v živote nevzdávali, nech sa neboja prekážok a nech sa ukážu svetu. Vzdelávajte sa, aby ste mali prácu. Keď som nepracoval, bol som nikto, veľa ľudí sa mi posmievalo. Odkedy pracujem, som pre ostatných rovnocenným človekom. Aj kolegovia ma berú ako jedného z nich, ako kamaráta. Chcem, aby to zažívali všetci naši Rómovia.

* * *

Sar somas cikno u dikhas komiňaris, chudas man la gombičkatar u mangas mange vareso. But berš komiňaris na dikhlom, ča nadočirla sar džas andre buti, prindžardžom jekhes andro autobusis. Vičinel pes Lukáš Jarka, ulifa andro gav Čičava u dživel andro foros Vranov nad Topľou. Nigda peske na podumindžahas, hoj jekhver ela komiňaris. Kerlas buti pro ačhavibena, dachi. Kadi buti mange arkhašov berš palal jekh amal. „Avka

pes mange pačisafilá hoj la kerav dži adadžives u kamav kada te kerel, dokana birinava“, phendža mange o Lukáš Jarka.

So kerel komiňaris?

Amen keras savoro, so džal pal o komini – vykurovaco technika, frezinas, sthovkeras, žužaras o kominy. Mušinav te pridžanen, oda phari buti. Imar čirla na keras koda, so o manuša prindžaren, sar sas darekana, naphiras pre bicigla le čitakoha pro phiko. E buti pes but čerinda e technologia geľa duderer, sa hino neveder. Čirla džalas o komiňaris pro dachos, o kominos žužarlas la kefaha, vaj les vilabarlas. Akana kada našči keras. Te džas te žužaren o kominos, mušinas te džanen, sostar hino kerdo, či odoj keramika, nerezis.plastos, či dareso aver. Musaj te dikhel andre, te prešvicinen, či nane pharado. Dikhas, či pes o kašt na lepinel pro plaštoš – mušinel te el pandž centimetri le plaštoštar. Oda igen vasna veci per dal o manuša save labaren kaštenca, bo te pes kada naprikerela, šaj vilabon. Oda hiňi but phari the rizikovo buti, bo amen keras pro učiben.

Savi škola visiklilan?

Viphirdžom ča bazutňi škola, takoj pal e škola geľom

Ako sa Jakhvalo stal lekárom Sar o Jakhvalo ačhila doktoriske

Žil raz jeden mladý Róm. Volali ho Jakhvalo, lebo mal krásne čierne oči ako uhličky a keď sa na niekoho pozrel, vedel čo ho trápí, čo ho bolí. Rómov väčšinou trápilo, že niekedy nemajú čo dať svojim deťom jesť a Jakhvalo o tom vedel. Trápila ho otázka, prečo sú Rómovia chudobní, nemajú peniaze, majetky a žijú v skromných príbytkoch, väčšinou pod lesom a pri rieke. Aj keď boli mnohí Rómovia zruční remeselníci a hudobníci, žili z ruky do úst. Všetko, čo zarobili hneď prejedli a neostalo im nič nazvyš, aby si mohli nejaké peniaze odložiť na horšie časy. Jakhvala to veľmi trápilo a chcel nájsť odpoveď na túto otázku. Raz v lete ho skoro ráno budila mama: „Vstávaj, Jakhvalo a choď do lesa nazbierať nejaké huby do polievky. Mám ešte trocha múky, upečiem vám nejakú marikľu a uvarím aspoň hubovú polievku“. Jakhvalo vstal a videl na svojej mame, že ju veľmi trápí, že už doma nemá žiadne jedlo a ani peniaze.

Bez odvrávania sa vybral do lesa. Zbieral huby a stále rozmýšľal na tým, prečo sú Rómovia chudobní. Mal už plný košík, keď sa pred ním zrazu objavil starček so zväzkom raždí. „Ach, dedo, kde ste sa tu vzali? Ako ste ma vylakali!“ povedal prelaknutý Jakhvalo starčekovi. „Prepáč, ak som ťa vylakal, ale nepomohol by si mi s tým raždím? Bývam tu neďaleko na čistinke,“ poprosil starček Jakhvala. Ten neváhal, prehodil si raždie cez plece na chrbát, v ruke košík s hubami a išiel k čistinke. So starčekom sa zhováral o všeličom možnom, ale aj o tom, prečo sú Rómovia chudobní. Keď došli k čistinke, starček sa Jakhvala opýtal: „Myslíš si, že bohatstvo je iba materiálne a bohatý je iba ten, kto má peniaze a majetky?“ Z vrecka nohavíc vytiahol štyri farebné kamene – zelený, biely, fialový a čierny. „Ak chceš zistiť, ako to je s bohatstvom v skutočnosti, vezmi si tieto kamene. Sú liečivé. Pôjdeš do sveta, kde nájdeš troch chorých. Každého z nich vylieči iba jeden kameň inej farby a ty musíš zistiť, ktorý to je. Ak použiješ zlý kameň,

chorý zomrie,“ povedal mu starček a pomaly sa strácal cestou k svojmu domčeku. Jakhvalo rýchlo utekal domov s hubami, aby mama mohla navariť polievku. Keď sa najedol, povedal rodičom: „Otec, mama, rozhodol som sa, že pôjdem do sveta zistiť, ako to je v skutočnosti s tým bohatstvom“. Rodičia ho najprv od toho odhovárali, ale potom povolili. Mama mu zabalila do šatky marikľu a prežehnala ho so slovami: „Nech ťa Boh sprevádza a ochraňuje tvoje kroky.“

Jakhvalo sa s rodičmi rozlúčil a išiel do sveta. Šiel cestou medzi lesom a riekou. Pri rieke sedel muž pri ohni, na ktorom si varil rôzne odvary z bylín a prikladal ich na hnisavé rany, ale akosi mu to nepomáhalo zbaviť sa vyrážok, ktoré mal po celom tele. „Pekný deň želám, dobrý človek. Čo to robíte?“ pozdravil Jakhvalo „Trápia ma hnisavé vyrážky po celom tele, ale nič mi nepomáha, ani tieto od-

vary z liečivých bylín,“ odpovedal starček a zúfalo sa pozrel na Jakhvala. Ten vytiahol z vrecka nohavíc kamene a pred očami sa mu zjavila zelená farba. Vedel, že je to zelený kameň, ktorý vylieči nešťastného muža. Bol to Avanturin – kameň, ktorý lieči kožné ochorenia. Podal ho mužovi so slovami: „Tu máš a prikladaj si ho na vyrážky!“ Muž vzal ten kameň a priložil si ho na prvú vyrážku, tá hneď zmizla, potom na druhú, tretiu, až kým mu z tela nezmizli všetky vyrážky. Plačúc od radosti ďakoval Jakhvalovi z celého srdca a toho hrial na duši dobrý pocit, že pomohol nešťastnému mužovi.

Jakhvalo šiel ďalej a stretol ďalšieho muža, ktorý sa podopieral o drevené barly a nemohol sa pohnúť. Strašne ho boleli nohy, mal reumu. „Dobrý deň prajem,“ pozdravil Jakhvalo muža. Ten mu odzdravil a požiadal ho o pomoc: „Pomôžete mi, mladý muž, dostať

sa do neďalekého mesta?“ Jakhvalo pozrel na neho a hovorí: „Pomôžem vám, ale do mesta pôjdete po svojich“. Muž na neho nechápavo pozrel. Jakhvalo vytiahol z vrecka nohavíc kamene, pozerá na ne a zrazu sa mu pred očami zjavila biela farba. Vzal biely kameň, bol to Magnezit biely, ktorý pomáha pri liečbe kĺbov, podal ho mužovi a hovorí: „Prikladaj si tento kameň na boľavé miesta nôh a budeš chodiť!“ Muž vzal kameň, prikladal si ho na boľavé miesta nôh a Jakhvalo išiel ďalej. Po chvíli ho muž vyliečený z reumy dobehol. „Ďakujem ti, mládenec, z celého srdca, že si ma vyliečil,“ ďakoval mu muž a Jakhvalo mal opäť dobrý pocit na duši, že pomohol ďalšiemu chorému.

Nakoniec stretol tretieho muža, ktorý trpel nespavosťou, nespál už viac ako dvadsať rokov. „Pekný deň želám!“ pozdravil ho Jakhvalo. „Aj tebe synku, dobrý deň!“ od-

povedal muž. „A prečo máš také oči, ako keby si nespál celú noc?“ spýtal sa ho Jakhvalo. „Celú noc? Ja už nespím dvadsať rokov! Preto mám také oči,“ odpovedal Jakhvalovi muž. Jakhvalo vytiahol z vrecka posledné dva kamene a pozerá na ne. Zrazu sa mu pred očami zjavila fialová farba. Jakhvalo vzal fialový kameň, bol to Ametyst fialový, ktorý lieči nespavosť a podal ho mužovi so slovami: „Lahni si a daj si tento kameň pod hlavu!“ Muž tak urobil a hneď zaspal. Keď sa zobudil, Jakhvalo bol už za horami a dolami, doma pri svojich rodičoch. Všetko im vyrozprával, čo zažil vo svete a ako pomohol chorým, že má z toho veľkú radosť a je veľmi šťastný. „Mami, oco, zistil som, že my Rómovia máme niečo v sebe, čo bohatí nemajú a aj keď nemáme peniaze, sme bohatší ako oni,“ povedal Jakhvalo rodičom.

Odišiel do lesa za starčekom. Prišiel na čistinku, a tam po starčekom domčeku ani slychu, ani chýru. „Starček, starček! Prosím, ukáž sa mi! Ostal mi ešte jeden kameň, ktorý ti musím vrátiť,“ volal Jakhvalo na starčeka. Starček sa zrazu pred ním objavil a spýtal sa ho: „No, čo si zistil vo svete?“ Jakhvalo s radosťou v srdci a veľmi šťastný, že pomohol trom chorým hovorí: „Vždy, keď som niekoho vyliečil, mal som dobrý pocit na duši, bol som šťastný a cítil som, ako bohatnem. Zistil som, že my Rómovia máme niečo v sebe, čo bohatí nemajú a aj keď nemáme peniaze, sme bohatší ako oni. Rómovia sú vtedy bohatí, keď sú šťastní“. Starček sa na Jakhvala usmial, chytil ho za plece a hovorí: „Som veľmi rád, že si to zistil a pochopil. Vy, Rómovia, máte dar od Boha, aký mnohí nemajú. Ste vynikajúci remeselníci, hudobníci, tanečníci, liečitelia a vynikáte aj v iných oblastiach, máte veľa deť, žijete pre rodinu a ste šťastní ľudia, preto ste duchovne bohatší ako ostatní. Škoda, že tieto svoje schopnosti a zručnosti nerozvíjate ďalej. Zapamätaj si, že peniaze môžeš stratiť, alebo ti ich môžu ukradnúť, ale to, čo vieš, tvoje schopnosti a zručnosti ti nikto ne-

amare muršenca andre buti pro ačhavibena. Kerahas khere, the pro Čechi, šigitinas la dake the le dadeske.

Prindžaren the avren romanen kominaren?

He, prindžarav, Hanušovcatar o Ján Husák, ov hino revizno technikos a o Vilo Balog Kašatar, ov sas klamparis, afe imar kerel the ov kadi buti, u šikovna hine, o Bertis Balog. Sam buter džane, afe sam rozčhide, nane amen vacht kaj pes te zdžavkeras.

Dživen andro Vranov nad Toplou u keren buti Kašate. So phenel tumari famelija, Bnačibalinen lenge?

Amen dživahas Kašate, afe agorisalifa amenge e zmluva, u kodoj našči amenge arakhlam kher, bo sam Roma. Sas len predsudki. Rodahas amenge aver kher andre aver fori the gava, u mušindžam amen te visaren Varanoste, bo adaj amenge arakhlam kher. Sam rado, hoj amen hin kaj te dživel, ča la romňake phares, bo na som laha khere. Sig tosara džav u rati avav khere. U kada džal the šov,

the eŧta džives andro kurko. Aka-na man nane motoris, ta andro autobusa som the trin vaj štar ori sako džives. A korkoro mange počinav o drom. Ča o manuš te kamel te kerel, mušinel peske te arakhel drom.

Kaj tumen dikhen pal o deš berš? Kerena mek kadi buti, či hin tumen mek varesavo suno, so bi kamenas te dochudel?

Kadi buti kerav imar šov berš, u aver buti mange na rodav, kamas bi kadi buči te keren the o deš berš, te birinava. Andre kadi buti man dikhav, ačaluav lake, u aver buti nakamav te kerel. Kerav ko sukromňikos, oda duj phrala, igen lače manuša lače jileskere. But mange šigitinde, u choč hine konateľa andre firma, keras jekhetane e buti. Mange odoj mištes.

Te tumen dikhen o manuša pro drom, chuden pen la gombičkatar?

Maj savore. Phenel pes, hoj o komiňara anen bacht andro dživipen. U gondolinav, hoj anas lenge the lošalipen. Te amen di-

khen pro foros, kiden pen tele amenca u te amen dikhen, čalaven pen amendar.

So phenen o gadže te dikhen romanes komiňaris?

Dikhen pre ma, hoj so odoj kamav. Sar dikhen, hoj kodi buči džanav te kerel, ta len man palik sar avre manušen. Jekhvar keras ko jekh phuro goro, sas les igen puranes andro kher, the melales, ov igen daralas, či leske dareso naphagerava. Džav ko kotlos te dikhel či ište cirdel, chudňa u pocirdňa man le vastestar, u phenda kaj te merkinav, so na dikhav, hoj odoj e bodvana, u ov pes pre late but nakerđa. Phendom leske, hoj ov džanelas hoj avaha te kerel u majinda sa te pririchtinen u te keren amenge than pre buti. Akor preačhiľa, u mukľa amen te keren amari buti. Te keras ko Roma, ta mištes hoj džanav e čhib, bo lenge phenav so avas te kerel, so lendar kamas.

Vakeren romanes cikno-restar?

Andre amari famelija pes vakerel romanes. Savore vakeras, ča

miri romňi na, ča ačallol. Me man lake adaptisarilom, u vakerav laha slovačikona čhibaha, bo hin amen cikno čhavoro, u kamas, kaj te vakerel slovačikona čhibaha. Bo sar džala andre školka, kaj te ačalol avre čhavenge.

Duminen, hoj o Roma majinen te džanen pengeri čhib?

He, bo oda amari čhib. Amari čhib hiňi šajutnono, u elas feder, te amen enas buter romane si-kharde, kaj te ačalon amare čhavenge.

Andre tumari buti phiren pal o but gava the fori, kaj dživen o Roma. Hin averipen maškar o kašakere the vranoskere Roma?

He, duminav, hoj hin. O Roma pro gava andro vranoskero okresis penge feder dživen, Kašate phareder dživipen, bo odoj sa kuč, našči penge nič dovolinen. Kašate dikhlom le manušen paš o bedňi, na ča le Romen, u adaj mek na. Kašate hin čore Roma, vaj but barvale, so len hin but somnakaj, bešen pro terasi u pijen e kaveja.

Akana pen o manuša pre calo luma maren kale koronavirusiha. Sar dopeľa pre tumende, pre tumari buti?

Oda igen baro bilačhipen, the me akana bešav khere. Sas amen but buti, savoro mušindam te čalavel. Agorestar mek phiras ke Kaša, no akana nane sar te dophirel. Tosara džas andre buti, pal o dilos man na džanas te dochudel khere, but autobusa naphiren. Kada per dal o manuša na lačo, na ča pro sastipen, on našaven the o love. Te kada butter likerla, le manušen na ena love pro chaben.

Pro agor kamas te phenel amare terne Romenge, kaj pen te na zden, kaj pen te na daran, u mi džanen pen te presikaven andre luma. Kaj te sikhlon avri, mi el len buti. Man sar na sas buti, na somas ňiko, o manuša man vianasas. Akana, kaj kerav buti, sako manca vakerel sar manušeha. The o manuša andre buti man len sar jekhes lendar, sar amal. Kada mangav savore Romenge, kaj kada te zadživen.

Text a preklad: Roman Gorol.

Foto: archív IJ

vezme. Ty máš veľký dar od Boha liečiť ľudí, ako si sa aj sám presvedčil, keď si liečil chorých farebnými kameňmi, preto túto schopnosť by si mal rozvíjať, aby sa z teba stal lekár“. „Ja a lekár?“ čudoval sa Jakhvalo starčekovým slovám. „A prečo nie,“ hovorí starček. „Viete, koľko to stojí peňazí? Odkiaľ ich zoberiem?“ spýtal sa Jakhvalo starčeka. „Ten čierny kameň, ktorý si mi chcel vrátiť, je tvoj. Nechám ti ho. Je to čierny Diamant, veľmi drahý drahokam. Predaj ho a peniaze použi na svoje štúdium,“ povedal starček Jakhvalovi a zmizol. Jakhvalo aj tak urobil, kameň predal a odišiel študovať k tým najlepším lekárom. Po niekoľkých rokoch sa stal slávnym lekárom, lebo vedel vyliečiť aj také choroby, ktoré ostatní lekári nevedeli. Mal dar predvídať veci a vidieť dovnútra človeka, preto vedel vždy určiť chorobu.

Jakhvalo dostal šancu a možnosť svoje schopnosti a vedomosti rozvinúť a tú možnosť aj využil a stal sa lekárom. A čo ostatní? Majú tiež rovnaké šance a možnosti?

* * *

Dživelas jekhvar jekh terno Rom. Vičhinenas les Jakhvalo. Bo sas les šukar kale jakha sar angarora u te pre varekaste dikhlas, džanelas so les dukhavel, so les dukhal. Le Romen nekbuter dukhavelas, hoj varekana nane len so te del peskre čhaven te chal u o Jakhvalo olestar džanelas. Dukhavelas les o phučiben, soske hine o Roma čore, nane len love, chulajipena u dživen andro čore khera, nekbuter tel o veš the paš o paňi. Choc sas but Roma bučakre the lavutara, dživenas le vastestar andro muj. Savoro, so zarodenas prechanas u na čhelas lenge nič upral, kaj peske šaj vare save lovore thodehas seraha pro goreder ideja. Le Jakhvales oda bares dukhavas u kamla te arakhel o palepheňiben pre kada phučiben. Jekhvar ňilaje les sig tosara uštavelas e daj: „Ušči, Jakhvalo u džan andro veš te kidel varesave chuchura andre zumin. Hin man mek sikra haro, pekava tumenge varesavi marikli u tavava barča

chuchurengri zumin“. O Jakhvalo uščila u dikhla pre peskri daj, hoj la bares dukhavel, hoj imar khere nane ňisavo chaben u aňi love.

Bijo lav pes kidňa andro veš. Kidelas o chuchura u mindik gondolinlas upral oda, soske o Roma hine čore. Sas les imar phenrdo košaris, sar pes anglal leste jekhvar restar sikadža phureder manuš le andrephandle kandrenca. „Ach, papu, kaj pes kadaj iľan? Sar man avridaradžan!“ phendža o daradutno Jakhvalo le phureske. „Maruš, te tut daradžom, no našigitindžalas mange kale kandrenca? Bešav kadaj nadur pre žuži paľa,“ mangľa o phuro le Jakhvales. Oda naphendža aňi lav, čhidža o kandre prekal o phiko pro dumo, andro vast o košaris le chuchurenca u džalas kije žuži paľa. Le phureha vakerlas pal savoreste, kajča the pal oda, soske hine o Roma čore. Sar doavle kije žuži paľa, o phuro pes le Jakhvarestar phučľa: „Gondolines tuke, hoj o barvalipen hino ča o love the chulajipen u barvalo hino ča oda, kas hin love the chulajipena?“ Andal e cholovakri žeba avricirdňa štar kolorošna bara – čaruno, parno, kikololo the kalo. „Te kames te džanel, sar oda hin le barvalipnaha čačeste, le peske kala bara. Hine sastaribnaskre. Džaha andre luma, kaj arakheha trinen nasvalen. Dijekhes lendar avrisastarla ča jekh bar aver kolorošno u tu sal tromado te avel pr´oda, savo oda hin. Te avrileha nalačo bar, o nasvalo merela,“ phendža leske o phuro u polokes našľolas le dromeha kijo peskro kheroro. O Jakhvalo sigo denašelas khere le chuchurenca, kaj e daj te tavel e zumin. Sar pes čaľardža, phendža le dadeske-dade: „Dade, daje, phendžom peske, hoj džava andre luma te avel pr´oda, sar oda hin čačeste ole barvalipnaha“. O dad-daj les ešeb olestar kerenas tele, kajča palis pomukle. E daj leske andrepačardža andro khosnoro e marikli u čhindža pre leste kerestost le lavenca: „Kaj tut o Del te lidžal the te dodikhel pre tire pindrune.“

O Jakhvalo pes le dadeha-daha odkidľa u džalas andre luma.

Džalas le dromeha maškar o veš the leň. Paš e leň bešelas muř paš e jag, pre savi peske tavelas sojekhaver teji le drabendar u thovkerelas len pro phumbale čhiňibena, kajča varesar leske oda našigitinelas te našavel o prišči, save les sas pal calo teštos. „Šukar džives mangav, lačo manuš. So´da keren?“ palikerdža o Jakhvalo. „Dukhaven man kala phumbale prišči pal calo teštos, kajča nič mange našigitinel, aňi kala teji le sastarde drabendar,“ palephendža o phuro u phara vodžaha dikhľa pro Jakhvalo. Oda avricirdňa andal e cholovakri žeba o bara u anglo jakha pes leske sikadža e čaruňi kolora. Džanelas, hoj oda hino o čaruno bar, savo avrisastarla le bibachtales muřses. Sas oda Avanturinos – bar, savo sastarel o cipakre nasvalibena. Podiňa les le muřseske le lavenca: „Le kadaj u thovker tuke les pro prišči!“ O muř iľa oda bar u prithodža peske les pro ešebno priščos, oda takoj našľila, pali pro dujto, triro, medik leske pal o teštos nanašľile savore prišči. Rovibnaha andre loš palikerlas le Jakhvaleske cale jilestar u oles tačarelas pre vodži lačo šuňiben, hoj šigitindža le bibachtale muřseske. O Jakhvalo džalas dureder u arakhľa avre muřses, savo ačelas pro kaštune bakuli u našti pes čaľadža. Zorales les dukhanas o pindre, sas les reuma. „Lačo džives mangav,“ palikerdža o Jakhvalo le muřses. Oda les pale palikerdža u mangľa les kaj leske te šigitinel: „Šigitinena mange, terno muř, te dochudel pes andro nadur foros?“ O Jakhvalo dikhľa pre leste u phenel: „Šigitinava tumenge, kajča andro foros džana pal peskre“. O muř pre leste na čaľuvibnaha dikhľa. O Jakhvalo avricirdňa andal e cholovakri žeba o bara, dikhľa pre lende u jekhvestar pes leske anglo jakha sikadža e parňi kolora. Iľa o parno bar, sas oda o Magnezitos parno, savo šigitinel paš le kokalengro sastariben, podiňa les le muřseske u phenel: „Prithovker peske kada bar pro dukhade pindrune thana u phireha!“ O muř iľa o bar, prithovkerelas peske les

pro dukhade pindrune thana u o Jakhvalo džalas dureder. Pal o sikra idejos les o muř avrisastardo la reumatar dochudňa. „Palikerav tuke, čhaveja, calone jilestar, hoj man avrisastardžal,“ palikerlas leske o muř u le Jakhvales sas pale lačo šuňiben pre vodži, hoj šigitindža avre nasvaleske.

Pro agor arakhľa tritone muřses, savo našti sovelas, nasuča imar buter sar biš berša. „Lačo džives mangavi!“ palikerdža les o Jakhvalo. „The tuke mročo, lačo džives!“ palephendža o muř. „U soske tut hin ajse jakha, sar te nasučalas calo rat?“ phučľa lestar o Jakhvalo. „Calo rat? Me imar nasovav biš berš! Vaš oda man hin ajse jakha,“ palephendža le Jakhvaleske o muř. O Jakhvalo avricirdňa andal e žeba agorutne duj bara u dikhel pre lende. Jekhvestar pes leske anglo jakha sikadža e kikolofli kolora. O Jakhvalo iľa o kikololo bar, oda sas o Ametystos kikololo, savo sastarel o nasoviben u podiňa les le muřseske le lavenca: „Pašľuv tuke u thov peske kada bar tel o šero!“ O muř avka kerdža u takoj zasuča. Sar uščila, o Jakhvalo sas imar pal o hedli the mali, khere paš pekre dad-daj. Savoro lenge avrivakerdža, so predžidžila andre luma u sar šigitindža le nasvalenge, hoj oda les bares lošanel u hino baro bachtalo. „Daje, daje, avľom pr´oda, hoj amen le Romen hin vareso andre amende, so le barvalen nane u choc nane amen love, sam barvaleder sar on,“ phendža o Jakhvalo le dadeske-dake.

Gela andro veš pal o phuro. Avľa pre žuži paľa, u odoj pal le phureskro kheroro aňi šuňiben, aňi hiros. „Phureja, phureja! Mangav tut, sikav pes mange! Ačhľa mange mek jekh bar, savo tuke som tromado te del pale,“ vičhinelas o Jakhvalo pro phuro. O phuro pes jekhvestar anglal leste sikadža u phučľa pes lestar: „No, pre soste avľal andre luma?“ O Jakhvalo le lošaňibnaha andro jilo the baro bachtalo, hoj šigitindža trine nasvalenge phenel: „Mindik, sar varekas avrisastaravas, sas man lačo šuňiben pre vodži, somas bach-

talo u šunavas, sar barvaľuvav. Avľom pr´oda, hoj amen le Romen hin vareso andre peste, so le barvalen nane u choc amen nane love, sam barvaleder sar on. O Roma hine akor barvale, sar hine bachtale“. O phuro pro Jakhvalo asandžila, chudňa les le phikestar u phenel: „Som bares lošano, hoj avľal pr´oda u ačaliľal. Tumen, le Romen, hin diňipen le Devlestar, savo but dženen nane. San bare bučakre, lavutara, khelara, drabara u džanen the aver buča te kerel, hin tumen but čhave, dživen prekal e famelija u san bachtale manuša, vaš oda san andre vodži barvaleder sar aver. Zijand, hoj kala tumare džañibena nabuchľaren dureder. Le tuke andre godži, hoj o love šaj našaves, abo tuke len šaj čoren, kajča oda, so džanes, tire džañibena tuke ňiko nalela. Tut hin diňipen le Devlestar te sastarel le manušen, sar pr´oda avľal the korkoro, sar sastarehas le nasvalen le kolorošne barenca, vaš oda kada tiro džañiben kamľahas te buchľarel, kaj tutar te el doktoris“. „Me u doktoris?“ na čaľolas o Jakhvalo le phureskre lavenge. „U soske na,“ phenel o phuro. „Džanen, keci oda mol love? Khatar len lava?“ phučľa pes o Jakhvalo le phurestar. „Koda kalo bar, savo mange kames te del pale, hino tiro. Mukav les tuke. Oda hino kalo Diamantos, baro kuč bar. Biken les u o love de pro tiro sikľiben,“ phendža o phuro le Jakhvaleske u našľila. O Jakhvalo the avka kerdža, o bar bikendža u gefa te sikľol kija ola nekfeder doktora. Pal vajkeci berša ačhľa baro hirošno doktoris. Bo džanelas te sastarel the ajse nasvalibena, save aver doktora nadžanenas. Sas les diňipen anglal te dikhel so ela u te dikhel andre manušeste, vaš oda džanelas te phenel savo oda nasvaliben.

O Jakhvalo chudňa šajipen peskro džañiben the e godži te buchľarel u oda šajipen the chasnaľindža u ačhľa lestar doktoris. U so kola aver? Hin the len sojekh ajse šajipena?

*Napísal a preložil Igor Dužda
Foto: Radka Repková*

podobným situáciám vyhli, je podstatné budovať druhý – dlhodobý cieľ. Zlepšenie a posilnenie prostredia pre vzdelávanie rómskych detí. Krok po kroku posilňovať kvalitnú edukáciu, výchovu a vzdelávanie rómskych detí už od ich detstva, napríklad aj redundantným nezaraďovaním do špeciálnych škôl.

Odjakživa som pozitívny muž a chcem sa realizovať v prospech toho, aby sme rok čo rok pri oslave Dňa Rómov nemuseli hovoriť prioritne o diskriminácii. Aby sme stále častejšie dávali do popredia inakosť a krásu našej kultúry. Úspešných, múdrych a vzdelaných Rómov, ktorých je medzi nami veľmi veľa. Budme hrdí na to, kým sme, hlásme sa k tomu nepretržite a v celom svete, stojme si za tým, a zároveň sa chopme príležitosti o každodenné zlepšovanie.

V závere by som ešte rád apeloval. Viem, aká krásna a jedinečná je živelnosť osláv Veľkej noci pre Rómov, sám tú atmosféru milujem. Počas sviatkov však musíme myslieť v prvom rade na naše zdravie. Situácia je vážna. Dodržujme opatrenia v zmysle nosenia rúšok, karantény, hygieny, či už sme z Jarovnic, Žehry, Hranovnice alebo aj Bratislavy, Žiliny či Sniny. Ak dodržiavame opatrenia, máme k sebe určitú formu rešpektu a úcty. A aj to si na Deň Rómov pripomíname.

Ako podpredseda ľudskoprávneho výboru chcem byť aktívny a podieľať sa na pozitívnom prograse našej krajiny. Verím, že spolu s kolegami budeme pokračovať v stanovaní pilierov pre lepšie spoloňažovanie ľudí v tejto krajine a budeme realizovať kroky, ktoré tomu pomôžu. Všetci musíme urobiť maximum preto, aby rómske deti mali budúcnosť a ich rodičia prácu.

Želám vám šťastný Deň Rómov! Bachtalo Amaro Džives!

Peter Pollák ml., poslanec NR SR

Rada Európy a Európska komisia vyzvali na lepšiu ochranu práv Rómov

Záhreb 8. apríla (TASR) – Generálna tajomníčka Rady Európy Marija Pejčinovičová Buričová a eurokomisárka pre rovnosť Helena Dalliová vyzvali na lepšiu ochranu ľudských práv Rómov a žiadajú, aby mali počas pandémie nového koronavírusu zabezpečený prístup k základným službám. Informovala o tom chorvátska tlačová agentúra HINA.

V spoločnom vyhlásení zverejnenom pri príležitosti Medzinárodného dňa Rómov Pejčinovičová Buričová a Dalliová upozornili, že mnohí z 10-20 miliónov Rómov v Európe sú vystavení chudobe a sociálnemu vylúčeniu, pričom ich ekonomickú a sociálnu depriváciu zhoršujú aj protirómske nálady.

Vzhľadom na to, že Medzinárodný deň Rómov sa tento rok oslavuje v čase boja proti koronavírusu, čo v celej Európe viedlo k zavedeniu mimoriadnych opatrení, obe predstaviteľky medzinárodných inštitúcií upozornili, aby sa pritom nezaľudlo na dodržiavanie práv Rómov, ako aj ľudských práv vo všeobecnosti.

Vo vyhlásení sa ďalej píše, že aj keď jednotlivé štáty musia mať voľnosť pri rozhodovaní o potrebných opatreniach, tie zase musia rešpektovať existujúci európsky rámec pre ľudské práva vrátane zásad rovnosti a nediskriminácie.

Pejčinovičová Buričová vyjadrila znepokojenie v súvislosti so správami, podľa ktorých niektoré európske krajiny prijali opatrenia, ktoré by mohli viesť k ďalšiemu porušovaniu ľudských práv rómskej komunity a obmedzovať im prístup k základným verejným službám, predovšetkým k zdravotnej starostlivosti, komunálnym službám a pitnej vode.

Taktiež vyjadrila znepokojenie nad správami, že niektorí politici obvinili Rómov zo šírenia vírusu.

Eurokomisárka Dalliová upozornila, že internetové nenávistné prejavy a falošné správy o Rómoch sú opäť na vzostupe. „Negatívne stereotypy a predsudky sú v našej spoločnosti stále veľmi prítomné. Preto Európska komisia predstaví posilnenú

stratégiu pre rovnosť a začlenenie Rómov do európskej spoločnosti,“ dodala.

Podľa nej by mali mať Rómovia zabezpečený „rovnaký prístup k základným potrebám, čím sa zaistí ich ochrana pred infekciou.“

Pejčinovičová Buričová a Dalliová vyzvali všetky európske krajiny, aby rešpektovali Európsky dohovor o ľudských právach a Európsku sociálnu chartu, a tým posilnili podporu marginalizovaným skupinám. Zároveň vyzvali štáty, aby sa čo najviac snažili zabrániť úsiliu urobiť z národnostných a etnických menšín, najmä Rómov, obeťného baránka v tejto kríze.

Na Slovensku pribudlo 101 prípadov nákazy novým koronavírusom

Bratislava 8. apríla (TASR) – Počas 7. apríla pribudlo na Slovensku 101 nových prípadov nákazy novým koronavírusom, pričom v laboratóriách otestovali 2042 vzoriek. Informoval o tom predseda vlády Igor Matovič.

Premiér poukázal na to, že veľa prípadov sa objavilo práve v rómskych osadách, kam sa vrátili ľudia zo zahraničia, najmä z anglického Sheffieldu či z rakúskeho Tirolska. Ide teda o importované prípady ochorenia COVID-19. Vyzval tiež na trpezlivosť a zodpovednosť. Poďakoval sa za prácu armádnym lekárom či policajtom.

KORONA JE HROZBA
AJ PRE RÓMOV.
CHRAŇTE SA!

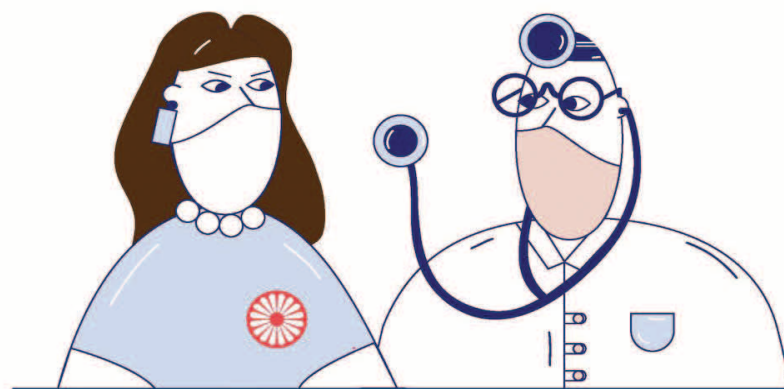
THE O ROMA ŠAJ CHUDEN
O NASVALIPEN COVID.

A KORONA A ROMÁKAT
IS VESZÉLYEZTETI.
VÉDD MAGAD!

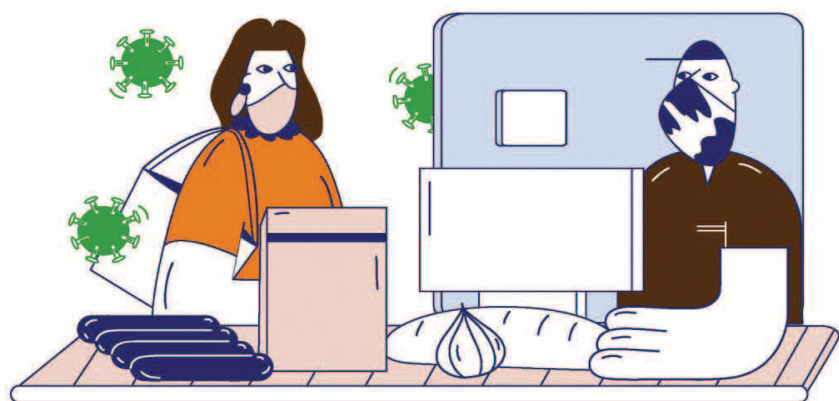
THE TU ŠAJ NASVAL'OS.
E KORONA PESKE
NAKIDEL AVRI.

AJ TY MÔŽEŠ OCHORIEŤ.
KORONA SI NEVYBERÁ.

A KORONAVÍRUS
A ROMÁKAT IS
VESZÉLYEZTETI. VÉDD
MAGAD!

NEZABUDNITE, ŽE COVID TU
OSTANE AJ PO UVOĽNENÍ
OPATRENÍ.
DÁVAJTE SI POZOR!

MA BISTEREN, KAJ O NASVALIPEN
COVID ADAJ AČHELA THE PAL
ODA SAR PES SAVORO PALE
PHUNDRAVELA. MERKINEN!

NE FELEDJE, HOGY A
KORONAVÍRUS ITT MARAD MÉG AZ
INTÉZKEDÉSEK ENYHÍTÉSE UTÁN
IS. VIGYÁZZ MAGADRA!

ČO MUSÍTE VEDIEŤ O COVID-19

Prevenencia pred ochorením COVID-19:

1. Časté a dôkladné umývanie rúk
2. Nosenie rúška
3. Používanie jednorazových papierových vreckoviek, ktoré po použití zahodíte do koša
4. Vyhýbanie sa blízkeho kontaktu ľuďom s príznakmi nádchy alebo chrípky, dodržiavanie minimálne dvojmetrovej vzdialenosti od každého, kto kýcha alebo kašle
5. Vyhýbanie sa miestam s vyššou koncentráciou ľudí
6. Pravidelná dezinfekcia povrchov, pracovných plôch a pomôcok v domácnosti i na pracovisku

**Dodržiavajte
hygienické
pravidlá
v maximálne
možnej miere,
chráňte seba
i ostatných.**

Pred ochorením COVID-19 neochráni:

1. Pitie horúcej vody
2. Nosové kvapky a kloktanie
3. Fajčenie
4. Pitie alkoholu
5. Cesnak
6. Antibiotiká

**Nepoužívajte
na umývanie
rúk chlór!**

**Prípravky
s chlóróm
sú určené na
dezinfikovanie
povrchov!**

